

ELŐFIZETÉS

HELYBEN:

Egy évre ..... 24 korona.
Egy hónapra ..... 2 korona.

VIDÉKEN:

Egy évre ..... 28 korona.
Egy hónapra ..... 2 k. 40 f.

HIRDETÉSEK:

4-hasábos petty sor egyszer 20 fillér,
minden következőnél 16 fillér.

Nyitási petty sora 40 fillér.

ARADI KÖZLÖNY

POLITIKAI NAPILAP.

SZERKESZTŐSÉG:

Aradi és eszaki egyesült
vasutak palotájában.
TELEFON-SZÁM: 37.

KIADÓHIVATAL:

Aradi Nyomda Részvény-
Társaság.

József főherceg-ut 22. sz.
TELEFON-SZÁM: 161.

Arad, 1909.

FELELŐS SZERKESZTŐ:
STAUBER JÓZSEF.

Szombat, április 17.

Mai számunk főbb közleményei:

- Bankprovizórium.
- Prohászka püspök konferenciái.
- Terjed a forradalom.
- Elévült a Szelle-Taub bűnpör.
- Krammer Teréz bécsi kalandja.
- A királynő férje.
- Besze János-obelisz.
- A maroshévi dráma.
- Agrogeológusok Aradon.
- A király hadparancsa.

A Lloyd-kaszinó.

Arad, április 16

Kivülről nézve, alighanem kicsinyesnek látszik az a disputa, a mely néhány napja itt a társaságok nagy részének vérért, indulatait és érdeklődését leköti. Bizonyos, hogy a nemzet, a vármegye, sőt a város sorsa se fordul meg azon, hogy egy társaskör megmarad-e a maga fészkeiben, vagy pedig ujon építendő, több fényűzést kínáló otthonba költözik-e. S ez minálunk mégis nagy, jelentős kérdés. A város művelt részének társaséletéből való ez a mozzanat, s ennek a társaséletnek fejlődését, új irányát, egy darab tömeglélek érdekes megnyilatkozását mutatja nekünk, a helyieknek.

Az emberek lassanként megnyugodtak abba, hogy a kaszinók és társaskörök fölöslegesek, elavultak. Megállapították, hogy az ember a kávéházban ép úgy elfogyaszthatja a feketéjét és az újságokat, mint a kaszinókban, s a kávéházak nem követel-

nek tagdíjakat, mint a kaszinók. Ellenben a kávéházakban nem köti az embert az abszolút jó modor, ami a kaszinókban mégis szokásos. A kávéházakban az ember fesztelenebb lehet és gorombább, ami egyformán hozzátartozik az intelligens emberek kényelméhez. A kaszinóktól való elpártolásnak még egy oka lett. A társaskörökben állandó tagsági jogot nyert a hazárdjáték. A főváros legelőkelőbb kaszinóiban is rendszer ez, egyes kisebb kerületi körök pedig esupán arra való, hogy a makaó- és bakkaratjátékosoknak biztos fedezetet nyújtson a rendőrség üldözésével szemben. Nincs ok szépíteni, hogy Arad se maradt el ebben az erkölcstelenségben. Lehetetlen tudomásul nem venni, meg nem hallani, hogy ép annak a társaskörnek, amely most az aktualitás közepébe jutott, szintén része van abban, hogy tisztos cégére alatt a szakadatlan hazárdia folyik. Akinek az egyénisége, izlése ebben gyönyörűséget nem tudott találni, az lassankint egészen elfordult a klubtól, — pusztán azt az élvezetet tartva fenn magának, hogy a játékosok kényelmének emelésére a tagdíjat élete végső határáig fizesse.

Tehát — így tudtuk — a kaszinók és társaskörök, ahol Arany János szerint „eszme-válni díszes körbe gyűlsz”, — részben elavultak, részben elzüllöttek. S mind ennek ellenére például Angliában, a jó izlés, a tartalmas előkelőség és az okos praktikusság földjén az emberek nélkü-

lözhetlen szükségletei között van ma a klub, amely virágzik, halad, anélkül, hogy ebben a pinkapénz segítésére lenne utalva.

A kaszinó ma nem is az, ami volt. Legalább nem annak kell lennie. Nem az újságolvasás és az alsó-meg más játékok gyűlöhelye. A klub, — ez a név talán jobban megilleti, — arra való, hogy a művelt embernek olyan szórakozást, együttélést nyújtson, amely az izlését, a társadalmi felfogását csiszolja, s az olyan kérdések és ügyek iránt való érdeklődést keltse föl benne, amelylyel a hétköznapi életében nem foglalkozik. S ebből a felfogásból indokolt, ha a kaszinók otthonaikat bizonyos fényűzéssel, modern puhasággal igyekezzenek felszerelni. Az a hely, ahova az ember járni szokott, mélyebb impressziókat kelt az emberben: s ha a klubban az önálló izlésnek, az értékes stilizálásnak nyomait látja, ez a tapasztalás a maga családi otthonának berendezéseinél is vezetni fogja. De az izlésfejlesztés itt nem állhat meg. A társasköröknek a képzőművészetek, az irodalom, a zene és a modern sportok felé kell a tagjaik gondolatát, figyelmét terelni. A főváros nagy kaszinóiban van már erre példa. Képeket vásárolnak, irodalmi és művészeti jutalmakat tűznek ki, a tudomány és a belletrisztika előkelőségeinek meghívásával fölolvásokat tartanak. De mindez inkább azoknak a bűnöknek kiengesztelésére való, amelyeket a kártyaszennvedély

Párisi történet.

Irta: Szakács Andor.

Szegény Michot, aznap este az utolsó ötven frankosán vette meg a páholyjegyet az olasz operába. Szomorú, alázatos mosolylyal nyújtotta át a Fekete Cicának.

— Nézze, ez az utolsó élvezet, amit magának adhatok.

A tekintetében nem volt szemrehányás, a hangjában sem. Michot ugyanis párisi fiú volt, de Elzászban született és nem akart kellemetlen emléket hagyni a kedvese szívében.

A Fekete Cica utközben hizelegve törleszkedett hozzá és csicseregve mondta:

— Magát megette Páris, szegény kis Michotm. Azért nincs ám oka kétségbe esni. Örüljön, hogy így esett a dolog. Magának én igazán terhére voltam. Mindig is hangoztattam én ezt, de maga annyira erőltette ezt a mi ügyünket. Tulságosan belém bolondult, pedig lássa, minket nem szabad egészen szeretni. Én meg nagyon is gyöngé voltam magával szemben, egészen magára támaszkodtam, pedig ugy-e, milyen nehéz vagyok. Kimerítettem, elcsigáztam, tönkretettem. Megakasztottam a karrierjét... Ha valaki bűnös ebben a történetben, úgy az én vagyok. Nagyon komolyan kell vennem a vezelesemet, ha majd rákerül a sor. Magát épp akkor ragadta

föl a lendület, mikor belém botolt. Már kezdett divatba jönni s kezdtek foglalkozni a dolgaival a nagyképi újságok is... De a szerető megölte magában a művészt. Alig maradt ideje a munkára s a tehetsége követelményeit elhanyagolta. A füvet, amelyen megcsillant a reggeli napsugár s amelyben gyermekmódra meghemperedett. A nyárfákat, amelyek az aranyos alkonyatban szinte bucsuzkodni, haldokolni látszottak. Még megpróbálkozott vagy egyszer és az őszi napsugár igazán felesleges kis munka volt; kimondhatatlan csüggedt szomorúsága szinte sutogni látszott. De a kritikusok már nem ügyeltek magára: az a kiállhatatlan Grandville esupán ennyit mondott: „a géniusz gyászjelentése” s azzal vége volt; a többiek úgy mennek utána, mint a csürhe. Szegény kis Michotm, ha legalább kacérkodni engedett volna, csak egy kicsit. De maga úgy őrzött, mint a hétéfeji sárkány. Hiszen nem panaszképp mondom; büszke vagyok rá, hogy a szívem sugallatára voltam becsületes magához... Lássa, tulajdonképpen szerencse, hogy véget ért ez a maga lehetetlen kengyelfutása. Most majd rendbeszedi magát, újra munkához lát, meggyógyítja majd a hangabokrok meg a borókafenyők. Egy kis vergődés sem árt; a fájdalom az igazi muzsája a művészetnek. Egyszer csak megárad a szívében egy nagy hangulat, kiszakít egy darabot a Boisból, napsugárból s oda löki a Grandvillék elé...
O igen, javára fog szolgálni magának, ha

ujra egyedül lesz. Új életet kezd, s a mostani mégis csak züllés. Talpra áll majd s mi újra találkozunk...

És így csicseregett és öldökölt tovább.

Michot csak homályosan fogta föl szavai értelmét; a hangja zenéjét hallgatta — utoljára.

Hiszen előre látta ő mindezeket. Mikor az elzászi kis házat elköttyavetyélte, már akkor naptári pontossággal ki lehetett számítani, hogy mikor fog elkövetkezni. Igaz, igaz, ez egy olyan világvége volt, amelyet pontosan megjósolhattott magának. Föl is szedte volna már a sátorfáját, de az önkínzásnak valami örületes rohama arra kényszerítette, hogy az utolsó fejezetét is bevárja a tragédiának.

Milyen különös lesz is az, amikor már nem együtt mennek haza, hanem a régi hotelben fog egyedül lenyugodni.

Talán már mindössze egy-két napja van hátra...

Nem volt már egy sem, a Michot sorsát már ez a nap megpecsételte. Végzete már elérkezett, az indulót a bevonulásához a calaisi gyorsvonat ablaküvegen egy meggabolyodott angol dobolta ki, aki délután érkezett meg Párisba.

Önök talán arra gondolnak, hogy az az angol valószínűleg egy fölmagzott üzletember volt. Talán egy gyarmaton meggazdagodott cu-korultvényes, vagy éppen egy börszárer. El-

bálványa előtt követnek el a kaszinók. A vidék társasköreinek nem lehet csak ilyen célt követni. Állandó hivatásuknak kell tekinteni a kultúra és a művészetek iránt való érdeklődésnek növelését, gyarapítását.

Ilyen értelemben a kávéház nem pótolhatja a klubot. Az olajnyomat ép úgy lóg a szobámban, sőt az avatatlank előtt ép olyan szinhatást kelt, mint az eredeti olajfestés, vagy akvarell. De azért a művelt ember, akinek módja van rá, mégis eredeti festményt vesz és nem olajnyomatot. A nagy énekesek hangját a grammofonból ép úgy meghallgathatom, mint eredetben s ez mindenestre olcsóbb. De azért mégis inkább fizetünk drága belépő díjat, hogy a Svärdströmöket, vagy Anhest eredetben hallhassuk. Körülbelül ez a különbség van, a szükségletek kielégítése tekintetében, a kávéház és a kaszinó között, az olyan kaszinót értve, aminőnek annak lennie kellene.

Az Aradi Lloyd-klub jövődjéről van most szó. A Lloydot az a szemrehányás éri, hogy az megszűnt, eredeti hivatásától eltérve, kereskedői társulat lenni. Ez igaz, de szemrehányásnak nem jogos. A kereskedőknek, mint ilyeneknek, erős érdekképviseletekre van szükségük, s nem arra, hogy külön társaskörökbe zárkózzanak. A kereskedők és az értelmiség egyéb osztályai között nincsenek is olyan elválasztó vonalak, a melyek ezt szükségessé tennék. A fővárosban is azok a kereskedői társulatok, egyesülések fejlődnek, működnek, a melyek a társasérettel nem foglalkoznak, hanem csak az érdekképviselettel, mint például az Omke. Ha a Lloyd-társulat be fogja tölteni azt a hivatást, hogy Arad műveltebb társadalmá egy tekintélyes részének igazi, a szó tartalmas értelmében vett klubéletet nyújtson, akkor a kereskedői érdekek képviseletét nyugodtan

rábizhatja a kamarára, a kereskedői testületek és egyesületekre.

Arról van most szó, hogy ezt betöltse, s hogy felüljusson az egyszerű játék-otthon nivóján. A beismerés, hogy a Lloyd mai állapotában, mai körülményei között alig egyéb ennél, önként szülte a vágyat, hogy a klub új formák, új külsők közé jusson. Ennek megoldása adott anyagot a Lloyd most zugó vitáira. Az egyik párt megoldhatónak találja ezt a szükségletet a mai helyiségekben; a másik rész azt akarja, hogy egy ujon épülő, impozáns és kényelmes palota adjon a Lloydnak modern otthont, amely nemcsak az eddigi szórakozásokra kínáljon módot, hanem hangversenyteremmel, könyvtárral, társalgó-helyiségekkel tegye lehetővé a művészettel, az irodalommal való foglalkozást, a társas érintkezés formáinak nemesítését. Akár így, akár úgy, a dolog mai állapotában nem maradhat. S mert ez nemcsak egy egyesületnek, hanem az aradi társaséletnek problémája, — az egyesületen kívül állók is méltán kísérik érdeklődéssel ennek a helyi izgalomnak kiforrását, eredményét.

Fejérváry a királynál. Budapesti tudósítónk telefonálja: Politikai körökben arról beszélnek, hogy Fejérváry Géza báró külön kihallgatást kért a felségtől. A hirtelen utazás magyarázata állítólag az, hogy egy német Konverzations Lexicon legújabb kötetében súlyos vádak vannak közölve a Fejérváry kormányról s kiderítették volna, hogy a neheztelt cikket a sajtóiroda juttatta a Lexicon szerkesztőségének.

Popovics a királynál. Budapesti tudósítónk jelenti: Popovics Sándor volt államtitkár, az osztrák-magyar bank új kormányzóját, a király hétfőn kihallgatáson fogadja. Az új bankkormányzó ekkor teszi le a hivatalos esküt.

vezetéstől szigorúan megtartózkodott. Valamikor jegyben járt egy szőke és kékszemű gépirókisasszony; üde és tiszta lány volt, de mint menyasszony meghalt és ő neki ez volt minden érintkezése az asszonyokkal. E tragikus eset után, hogy szórakozást keressen, beiratkozott egy klubba és résztvett a kereskedelmi alkalmazottak egy meetingjén a Hyde-parkban, amely a munkaidő szabályozását követelte. Főnökei megtudták a dolgot s közölték vele, hogy az állásával játszik, ha a politikai mozgalmaktól távol nem marad. Az intellektus természetesen egészen baráti volt, mert Anglia, amint azt jól tudjuk, a politikai szabadság klasszikus hazája. Ő, hogy igazolja magát, a klubból is kilépett s mint gép, kitűnően szuperált egészen tegnap estig. Ekkor valami rendkívüli dolog történt vele, a szerkezet se tudna számot adni róla. Egyszer csak megreszkedett s a vére muzsikálni kezdett a fülében. Hideglelés izgalom rázta ki, egy rendkívüli betegség rohanta meg, a legsúlyosabbak közül való.

Az aszkézis tifózus láza tört ki rajta.

Viziók gyújtották föl agyvelejét s lángoló képeket kavartak föl képzeletében. Magasztos élethei, mint szikár árnyalakok tünedeztek föl, nevető orgyilkosokként. Ezek kintózták őt nehéz és száraz ismeretekkel, míg a többiek májusuk virágát szedték. Ő apró megbízások teljesítésében futkározott, majd hogy a nyelve kilógott bele, míg ő k rejtett és édes ügyekben buzgólkodtak. Haj,

BANKPROVIZÓRIUM.

A függetlenségi párt értekezlete.

Fővárosi tudósítónktól.

Arad, április 16

Csupa találgatás, kombináció az, amit a politikai válságról a táviratok közölnek. Abban minden hirforrás megegyezik, hogy a király ragaszkodik a bankkérdésben elfoglalt álláspontjához és nem ő mondja ki a döntő szót. Minthogy azonban az osztrák kormány álláspontjából sem csinál titkot és hallani sem akar a kartelbankról, a magyar kormány tagjai körülbelül tudják már, mi lesz a jövő tárgyalások sorsa. Ez a valószínűleg negatív eredmény már is foglalkoztatja a függetlenségi pártot, melynek jövő heti konferenciáján nagy események történnek. Ez az értekeztet dönti el a bank és a párt sorsát.

A politikai helyzetről a következőket jelenti tudósítónk:

Tanácskozások Kossuthnál és Wekerlénél.

Ma délelőtt Kossuth Ferencnél járt Justh Gyula és hosszasan tanácskozott vele. Ugyancsak megjelent a kereskedelemügyi miniszternél Sztérynyi József államtitkár, aki a tegnapi bécsi tárgyalások eredményéről tett neki jelentést. Kossuth ezután Wekerle Sándor miniszterelnököt kereste fel, akit a délelőtti folyamán Andrássy Gyula gróf belügyminiszter is meglátogatott. Parlamenti körökben Justh Gyulának Kossuth Ferencnél tett látogatását fontosnak tekintik. A képviselőház elnöke ma több napi tartózkodásra Meránba utazott.

Hogy határoz a függetlenségi párt?

A függetlenségi párt részéről, — mint jelenti tudósítónk — a legközelebbi diszpozíciókat így képzelik el: Amikor Kossuth Ferenc az audiencián megtudja, hogy a király az önálló bank létesítéséhez nem adja beleegyezését, az összehívandó pártértekezleten hosszabb megnyitó beszédet mond, amelyben egész részletességgel kifejti a helyzetet és ismerteti a párttal azokat a fáradozásokat, amelyeket a bank érdekében folytatott. A miniszter a párt szívére köti, hogy ebben a kérdésben lelkiismeretes és

megharcolta ő a maga harcát. Nem egyszer verítkezve viaskodott az ösztöneivel, de végre is föntartotta nevének tündöklő presztizsét. Érzékei most is belerendülnek, ahogy egy-egy nagy megpróbáltatása eszébe jut. Csodálatosképpen most mindenre világosan megemlékezik. Egy telt, félig nyitott száj, egy rózsás fül, egy csinos boka, — ezek voltak az eleven alakzatok, melyekből a kísértés inceskedett vele.

Szemei megteltek a szomjuság könnyeivel. Igen, szinte örülnek, hogy ő van, hogy rábizhatják a pénzüket, a becsületüket, míg ő k az édes megfélemedkezést élvezik...

Három napi szabadságot kért a főnökeitől, zsebetette a megtakarított pénzt s a vasárnapi kirándulók rendes útján a délutáni gyorsvonattal megérkezett Babilonba. Szállást vett; bekapott pár falatot, megivott fél üveg burgundit s rohant a bulevardra.

Szinte lubickolt az élet pezsgő, fényes folyamában. A hangok, a színek, a szem és ajak színpompájának elektromos záporában. Megérezte a vágy és ígéret minden találkozását és megittasult tőlük. Mindenre figyelt. Babilon minden ígéretét fölhörpintette érzékeivel.

Végre este nyolc órakor feltűnt az olasz opera földszintjén s egyszerre bámulni kezdte a Fekete Cicát, aki közel hozzá, egy első emeleti páholyban ült, barnában, fehér csipkegal-

vezni jön Párisba, a fölösleges pénzt elverni cirógattatni magát és megoszanni néhány fontnyival. Valahol majd megpillantja a Fekete Cicát s egyszerűen elküld utána egy elegáns fogatot, meg egy pár ezer frankos utalványt...

Nem, a Michot végzete angol volt ugyan, de nem börziáner, vagy ültetvényes, még csak gazdag sem volt s tulságosan finom inget sem viselt. Mindössze ezer, vagy kétezer frank volt a zsebében, amit hosszú éveken át úgy takarított meg a Brugde et Comp. cégtől élvezett fizetéséből. Milyen volt? Onok tudják: bulldogtekinetű és szörpamaecok nőttek a füle hegyén.

De nem ez a fődolog s nem e tulajdonságai révén játszott bele a Michot tragédiájába. Mondottam már, hogy az angol meg volt gabalyodva.

Barde Tamás a Brugde et Comp cég irodájában éveken át nyugodtan és szabatosan működött, mint az óraszerkezet. A francia levelezői állást ennél a nagy gypajuáros cégnél senkisémm töltötte még be kifogástalanabban. Ilyenül ismerték világeletemben, mióta mint inas odakerült. Szívesen emelték időnkint jobb állásba. Még a kenyéririgyei is elismerték, hogy kifogástalan gentleman, a legkitűnőbbek közül való a londoni kereskedelmi alkalmazottak világában. Onoki magának lassankint szenvedélyévé, monomániájává fokozódott az erkölcsi élet. Nem vas: gyémánpillére akart lenni a B. et C. háznak. Az élet él-

gondos mérlegeléssel, az alkotmányt fenyegető veszedelem tudatában határozzon. Ő, — Kossuth — aláveti magát a párt határozatának, szóljon ez bármiképen és nehogy úgy tájékozzon fel a dolgot, mintha a párttagok meggyőződését befolyásolni akarná, a tanácskozás tartamára a termet elhagyja. Az elnöklést Hoitsy Pál fogja átvenni. Először azok szólalnak fel, akik elfogadják a bankprovizóriumot. Ennek állítólag többsége van és így a nemzeti bankot követelő csoport magára maradna. A vita további folyamán Justh Gyula rámutat arra a veszedelemre, amelybe a párt a provizórium elfogadásával rohan. A vita valószínűleg két napig fog tartani, melynek végén a többség elfogadja a provizóriumot. Kossuth pedig ki fogja jelenteni, hogy meghajlik a párt akarata előtt.

Justh akciója.

Valaki tegnap a Ház folyosóján azt hírtesztelte, hogy Justhóknak száz emberük van, akik névaláírással és becsületszóval esküdtek fel az önálló bankra. Kérdést intéztek ez iránt a függetlenségi párt egyik alelnökéhez, aki az önálló bankcsoport egyik vezére. Azt válaszolta, hogy aláírásokról szó sincs és bár szóval sokan ígérték meg, hogy végsőig küzdenek az önálló bank mellett, ő mégis attól tart, hogy a döntő pillanatban tekintélyes számmal ugyan, de még sem félelmetes számmal maradnak Justh mellett. „Már most látom — ugymond — a távozókat. A beszámolt képviselők beszédéből is látom, hogy számunk megcsappant. Azt hiszem, nem sokan leszünk majd az önálló bank mellett. Az igaz, hogy az ország közvéleményét ebben a kérdésben nem lehetett felrázni. A választók nagy tömege nem is érti, hogy az ország minő fontos érdekéről van itt szó.”

Egy államférfi a helyzetről.

Bécsből táviratozzák: A N. W. Tagbl. oly embertől, aki egy a magyarországi eseményeket, valamint az udvari körök fölfogását nagyon jól ismeri, a következőkről értesül:

Jövő hétfőn kezdődik a banktárgyalás. Ha a tárgyalás folyamán nem fog fölmerülni oly indítvány, amely komoly tárgyalásra alkalmas, akkor ki fog törni a magyar válság és a kartellterv végleges meghiusulása meg lesz peesételve. A Wekerle-kabinet és a koalíció az előtt a kérdés előtt fognak állni, vajjon a bankkérdés kikapcsolása esetében vállalkozhatnak-e tovább

is az ország ügyeinek vezetésére. A kormány kénytelen lesz új programot kidolgozni és e program számára többséget keresni. A kormány új programja meg fogja állapítani azt az irányt, amelyben a koalíciónak mozognia kell. A legnagyobb párt vezérének, Kossuth Ferencnek lesz kötelessége megkísérlni, hogy hivatkozva az új programnak megnyerje. Ha ez a kísérlet sikerül, akkor a magyar válság némi formasságok után el lesz intézve, vagy legalább hosszú időre el lesz halasztva.

Ha azonban ez a kísérlet nem sikerül, akkor egy más államférfiának fog jutni az a föladat, hogy a király által jóváhagyott program számára többséget teremtsen. A legfőbb garancia, amelyet a király az új kabinetből követelni fog, annak a kötelességnek elvállalása, hogy a választási reformot záros határidő alatt meg fogja valósítani. A királynak ez a követelése arra a föltevésre ad okot, hogy esetleges kormányváltásnál első sorban Andrassy Gyula gróf, mint a választási reformjavaslat megteremtője jön figyelembe. A nélkül, hogy ama kérdés feszegetésébe bocsátkoznánk, vajjon ez a kombináció több hitelt érdemel-e másoknál, már ma kijelenthetjük, hogy Andrassy gróf intenciójának megfelel az új pártalakulás, amelyet ő maga pendített meg először fuzió formájában. Andrassy gróf meg fogja kísérelni, hogy tervét új választás által valósítsa meg. Hogy az esetleges új választásnak mi lesz az eredménye, azt még ma nem lehet határozottan tudni.

A reménytelen tárgyalások.

Wekerle Sándor miniszterelnök tegnapi kihallgatásáról és a magyar válságról a bécsi N. Fr. Pr. ezeket jelenti:

Wekerle tegnapi audienciáján a király helyeslően tudomásul vette, hogy a magyar kormány már a legközelebbi napokban megkezdheti a döntő tárgyalásokat a bankkérdésben az osztrák kormányval úgy, hogy a magyar kormány tagjai minden valószínűség szerint már vasárnap Bécsbe utaznak. A hétfőn megkezdődő tárgyalások aligha hoznak már valami meglepetést. Végeredményük a két kormány szakreferensei által már megállapított dolog lesz: az t. i., hogy a kartellbankot az osztrák kormány nem fogadhatja el. Ez már az első közös miniszteri tanácskozáson nyilvánvalóvá lesz. A tárgyalások ezután meg arra fognak irányulni, hogy a kartellbank terve helyett más valamilyen megoldást keressenek. Ez a kísérlet is minden valószínűség szerint meghiusul. Ezután már szerdán meg fognak szakadni a tárgyalások. A következő lépés — valószínűleg szintén szerdán — az lesz, hogy Kossuth Ferenc és talán Apponyi Albert gróf is a király előtt kihallgatáson jelennek meg. A miniszterek ismételten hangsúlyozni fogják a ki-

rály előtt a kartellbank felállításának lehetőségét és kijelentik, hogy e terv visszautasítása esetén kénytelenek a függetlenségi párt programja szerint az önálló bank létesítését kérni. A többség vezérének e kijelentései nagyjelentőségűek lesznek. Ép úgy a válasz is, amelyet valószínűleg úgy fog hangzani, hogy „uralkodó az önálló bank felállításához a jelenlegi helyzetben hozzájárulását nem adhatja, egyrészt mert a külpolitikai helyzet monarchiának gyengített katonai és finansziós harcra készségét követeli meg, másrészt mert az uralkodó nem akar letérni a paktum alárjáról, amely pedig minden más kérdés előtt választóreform keresztülvitelét írja elő. Ezt a válasszal fognak Kossuth és Apponyi Budapestre visszatérni. Természetes, hogy ez nem jelenti a válság megoldását. Ellenkezőleg ez jeladás lesz a tulajdonképeni válság kitörésére. Ez kevéssel a minisztereknek Bécsből való távozása után a kabinet lemondásáért hivatalosan is kifejezést fog nyerni.

Agrogeológusok Aradon

A város vendégei.

— Az Aradi Közlöny tudósítójától. —

Arad, április 16.

Megirtuk már, hogy a nemzetközi agrogeológiai kongresszus tagjai két napot töltenek Aradon. A budapesti földtani intézet igazgatója, Lóczy Lajos dr. ma arról értesítette Varjas Lajos polgármestert, hogy a tudós társaság április hó 20-ikán indul Budapestről és még a nap meglekint a mezőhegyesi uradalmat, honnét este 7 óra 55 perckor Aradra érkező vonattal jönnek el hozzánk.

A polgármester, minthogy a jövő év nagy részét Budapesten tölti, a vendégek fogadásával és azok kalauzolásával Lóczy Rezső gazdasági tanácsost bízta meg, aki már megtette az intézkedéseket arra, hogy a tudós neves képviselői jól érezzék magukat Aradon. A város kedden este vacsorát ad tiszteletükre a Központi szálloda téli kertjében.

A már általunk ismert programon változás történt. Aradon nem tartanak előadásokat mert Eötvös Loránd báró tanár nem jöhet és nem mutathatja be személyesen földrajzi jelző készülékét. A geológusok szerdán reggel a hegyaljai motoros vasuton utaznak a Hegyaljára, a honnan este térnek vissza. Csütörtök reggel az Acsev. vonatján Kisjen-

lérral és nyomban észrevette a készülő komédiát. Természetesen nem nézett rá, csak oldalvást csillogtatta oda a fényt és a tüzet, amely pillája fekete selyemernyője alatt meglapult. Ude csöpp száját kissé megnyitotta, de nem órára, hanem a zenekarra figyelt. Igazán, a Fekete Cica biztatón fogott hozzá a karrierjéhez.

Az angol megrendülni látszott az elragadtatástól. Erre a jégbehűtött pezsgőre szomjuhozott! Ez az, ez az! Ittas és gyöngéd kiáltások hagyták el ajakát.

Azok, akik kezdettől fogva megfigyelték, egybehangzóan erősítik, hogy lángeszű rendezéssel intézkedett, mintha az effélére született volna. Mindenre rátalált, mindenkinek parancsolni tudott. Avatott kézzel költötte Louis d'orjait.

A második felvonás végén már olyan volt a páholy, mint egy diszkrét virágkiállítás. A Fekete Cica briliánsul viselkedett. (Honnét tudhatta volna, hogy mi vár rá?) Elfogadta a lármás hódolatot: úgy érezte, hogy szerencséje jelentkezett: divatba jön még ma este, végérvényesen. És mikor a virághordék után maga Barde kopogtatott be hozzá, sértődötten fölállt: felségesen játszott a megbántott nagyvilági nő. Pedig az ember oly éhes és lángoló volt, oly félelmes és elijesztő, hogy már majd megveszett érte.

A parterren többen fölálltak: a közönség egy része halkán piszegett. A Fekete Cica szíve-belseje tombolt az elragadtatástól; ime,

csakugyan megvan a kis botrány, a pikáns zenéből, csillaga már fölemelkedett.

Igazán sok volt, amit véghezvittek. Az angol eszevesztett nyíltsággal szólt hozzá, oly vad és kezdetleges módon, hogy az már megszünt sértő lenni. Lent is hallhatták, akik figyeltek. Egy angol tájképfestő kinyilatkozta, hogy eldönteti azt az eszelős fickót, mert meggyalázta az angol férfiakat. D'Albert, az analitikus drámaíró megjegyezte, hogy arra nem lesz szükség, ez rendőri eset: szerelmi történetek, amelyek így kezdődnek, nem végződhetnek mással, mint beestelenséggel vagy gyilkolással.

Aki ezen az estén látta a Fekete Cicát, aligha feledheti el valaha. Az a skót esikasz egyszerűen megörjítette. Alig várta, hogy már elvigye innét, hogy e kleopátrai kéjt lefogalhassa magának. Futólag észrevette a tébolyult Michot s maga is megsokallta:

— Ugyan menjen már, Michot, mi jut az eszébe . . .

A szegény fiúval igazán aljasul' bánt el, de oly megvesztegető és elfeledkezett volt, mint a Vétekű Nő, abban a pillanatban, amelyben bünbeesését a barátai is meg tudja bocsátatni.

S a történet vége? Kérdik önk.

Barde Tamás két napot eltöltött a Fekete Cicával, harmadnap hajnalban fölkel. Amaz fölérzett a motozására.

— Hová megy, Bill? — kérdezte édes,

álomtelt hangon. (A nevét még nem tudta, már fülig szerelmes volt bele.)

— Londonba, — szólt vissza Barde a küszöbéről.

A Fekete Cica ásitott egyet s befelé tódult a fal felé.

— Az angolok mind ilyen hóbortosak. Zonyosan virágért megy megint.

Azzal a kellemes öntudattal szunnyadt el, hogy ezt a fickót megbabonázta az utolsó félpennijéig.

Barde pedig elment a fürdőbe, alátarta a fejét a hideg tus alá, hogy csak úgy csatogott lenyirt koponyáján a víz. Tüstént elment a szállójába, fölforgatta a személyes kifizette a kontóját s kihajtatott az északira lyaudvarra. Ott megevett hat szandvicset, meivott két üveg vizet s a calaisi gyorsvonattal visszatért Londonba, hogy másnap reggel folytassa életét, ahol abbahagyta.

A Fekete Cica várta-váresikálta egy darabig s mikor fészülködött, a toalett-tükrén ott látott egy csomó husz frankos aranyat, selyem papirosba csomagolva. Mondás nélkül is tudta már, hogy az angol — csakugyan tréfált volt.

Mikor megfészülködött, a szobalányával üzent a Michot hotelébe.

De ezt a szegényt már nem érte meg Michot. Utoljára is gyöngéd volt a Fekete Cica iránt, megírta neki, hogy miatta halt meg. Pedig nem mondott igazat. Nem szerelmi történetből vált meg az életétől, hanem egyszerűen azért, mert végkép megunta.

aznak s onnan visszatérve folytatják utjokat délybe, majd a Balkánt utazzák be.

A kongresszus rendezősége által beküldött vsor szerint Aradra a következő tudósok érkeznek meg:

W. Koehne dr. geologus, München. K. O. Örykke dr. tanár, Kristiania. K. Gorjanovieramberger dr. udvari tanácsos, tanár, Zágráb. Edó Koch tanár, Zágráb. Franjo Sándor íár, Zágráb. Slavomir de Miklaszewsky igazgató, Varsó. K. Glinka tanár, Nova-alexandria. F. Wahnschaffe titkos tanácsos, rlin. F. Schucht dr. osztály-geologus, Berlin. Kosmat dr. geologus, Bécs. J. Kopecky nérnök, Prága. J. Hibschr. tanár, Teschen-ebwerda. Leplae dr. tanár, Louvain (Bel-um.) Kasimir Micinszky dr. tanár, Dublany. Mrasec dr. igazgató, Bukarest. G. M. Murci geologus, Bukarest. K. Oebbeke dr. tanár, inchen. Nuricsán József dr. gazdasági aka- miai tanár, Magyaróvár. Rázsó Imre gazda- gi akadémiai tanár, Magyaróvár. Széll László gazdasági akadémiai tanár, Debrecen. Ben- s Gergely bány. ér. főiskolai tanár, fberd- iácsos, Selmechánya. Inkey Béla földbirtokos, radháza. Lóczy Lajos dr. egyetemi tanár, zgató, Budapest. Treitz Péter osztálygeolo- s, Budapest. Horusitzky Henrik osztálygeo- us, Budapest. Timkó Imre osztálygeologus, dapest. Émszt Kálmán dr. geologus-vegyész, dapest. Güll Vilmos geologus, Budapest. fa Aurél dr. osztálygeologus, Budapest. szló Gábor dr. geologus, Budapest. Kormos adar dr. geologus, Budapest. Maros Imre logus, Budapest. Cholnoky Jenő dr. egye- ti tanár, Kolozsvár.

Terjed a forradalom.

Külföldi beavatkozás.

Távirati tudósítás.

Arad, április 16.

Csaknem bizonyos, hogy a török radalmat nem sikerül Konstantiná- lyban lokalizálni s a forradalmi zgalom óráról-órára nagyobb mér- tet ölt. Az ifju-törökök a hatalom- k meglepetésszerű elvesztését meg n bírják s már követjük kint jár gliában, hogy onnan segítséget hoz- i. Mert Anglia volt az ifju-török zgalomnak patrónusa s Angliának cható támogatásától riadt meg a ök reakció s hirtelen ijedtségében jesítette az ifju-törökök minden ki- nságát.

A reakciós mozgalom elsőben yiptomban indult meg. Kairóban tetés volt az angolok ellen és él- ék Németországot. Anglia legna- obb gyarmatán, Indiában kedve- ebek a németek portékái, mint az zoloké s hogy híre járt, hogy Ja- i felmondani készül az Angliával ött szerződést: nem esoda, ha az zolok mindenütt és mindenben a net diplomácia tevékenységét lát- s azt látják az utolsó törökországi ményekben is.

Az angol hadihajók közelednek ambul elé és ez új lelket önt az i törökökbe, akik hozzáláttak a radalom letöréséhez.

Ma érkezett távirataink itt követ- nek:

A török kamara a reakcióért.

Konstantinápolyból táviratozzák: A kama- ülésen Aehmed Riza basa elnök, Falan- nök és négy kiváló ifju-török képviselő is- jelen. Az előzetes ülésen szükségesnek is- ték föl és sürgősen javasolták, hogy a ka- a jelenlegi kritikus helyzetben-együtt ma- on, amit az ifju törökök is helyesel-

tek. A nyilvános ülés végén felolvasták a janinai ifju török komité távirátát, a melyet a katonai és polgári hatóságok, vala- mint a görög metropolita is aláírt és amely ki- jelenti, hogy a kabinet bukása alkotmányellen- es és utálatos cél érdekében idézték azt elő. Az új kabinet azonnal engedje át helyét a ré- ginek, mert különben mindnyájan készek Kon- stantinápoly ellen vonulni. A kamara elhatá- rozta, hogy a jelentett proklamáció értelmében válaszol azzal a figyelemzetéssel, hogy a haza megmentése érdekében nyugodtan maradjanak. A titkos ülésben különben elhatározták, hogy minden képviselő ugyanily értelemben távira- tozzon választó kerületének. Az elnökválasztást szombatra kellett halasztani, miután egyetlen jelölt sem kapott többséget.

Konstantinápolyból táviratozzák: A kama- rában a hangulat igen nyomott. különösen az ifju-török képviselők körében, akik már csupán a vidék befolyásában bíznak.

Konstantinápolyból táviratozzák: A kama- rának a nemzethez intézett proklamációja az eseményeket a csapatokra nézve kedvezően és dicsérőleg írja le és azt mondja, hogy a ka- mara azok követelését és panaszait azonnal el- intézte, mire a csapatok lecsendesedtek. A kö- telességtudó kamara a lefolyt események mélt- ánylásával, a seriatusi törvényt a jövőben is figyelembe fogja venni és hiven az alkotmány rendelkezéseibe, amelyek a seriatusi törvény- nek megfelelnek és a lakosság jogait garan- tálják, az ország haladása és boldogulása ér- dekében fog működni. Ezért a kamara az egész lakosságnak és hadseregnek azt ajánlja, hogy a haza érdekében ezentul tartózkodják oly eselekvésektől, a melyek megzavarnák a nyugalmat.

Gyilkosság a Yildiz előtt.

Berlinből táviratozzák: A Berliner Tage- blatt jelenti Konstantinápolyból: Borzalmas tettet követtek el az Azur Tevfik hadihajó matrózai. E hajón a kapitány állítólag azt pa- rancsolta a matrózoknak, hogy egy ágyut a Yildiz-palota, egy másik ágyut pedig a porta ellen irányítsanak. A kapitány végre meg is töltette az ágyukat és már tüzet is vezetett. De a matrózok ekkor megtagadták az engedelmességet és a tisztet megölték. Így adják elő a matrózok a dolgot, de az, ugylátszik, ko- holmány. Tényleg azonban e hadihajó ma- trózái tegnap délben egy tisztet a Yildiz- palota elé hurcoltak, az ablakhoz hívták a szultánt és elmondották neki ezt a históriát. Amikor a szultán azt kérdezte, hogy hol a bűnös, a matrózok egy a Yildiz palotától körül- belül száz méternyire levő fa mögül előrangat- ták a kapitányt. A szultán anélkül, hogy a tiszthez az ellene emelt vádra vonatkozólag kérdést intézett volna, azt mondta, hogy a tisztet vigyék a palota őrségére, hogy ott a sze- riatusi törvény értelmében halálra ítéljék és a hidon felakasszák. A szultán, hogy sajnálatát kifejezze, kezét magasra emelte, ezt a közmoz- dulatot azonban a matrózok félreértették, le- ütötték a tisztet, szuroaydőségekkel megölték és a holttestet a Yildiz palota előtt egy fára felakasztották. A szultán, kit ez a szemelát- tára elkövetelt rémtett nagyon megrendített, szenttanuk állítása szerint sírva vonult vissza lakosztályába.

Az ifju-törökök akciója

Szalonikiből táviratozzák: Az új-török bi- zottság tegnap proklamációt adott ki, amelyben felszólítja a népet, hogy harcoljon a reakció ellen.

Konstantinápolyból táviratozzák: Több helyőrség azzal fenyegetőzik, hogy az esetben, ha az ifju-török kormányt vissza nem helyezik, Sztambul ellen vonulnak.

Szalonikiből táviratozzák: A második had- testparancsnokának jelentése szerint a csapa- tok viselkedése kétséges a tekintetben, hogy Konstantinápoly ellen vonulnának-e?

Berlinből táviratozzák: A Lokalanzeiger jelenti: Az új török bizottság tegnapi gyüle- sén tiltakoztak a kormányváltozás ellen. Elha- tározták. mozgalmat indítanak, hogy a 3-ik hadtest Konstantinápoly ellen menjen.

Szalonikiből táviratozzák: Teljes bizonyos- sággal állítják, hogy az ifjutörök szövetség végrehajtó bizottságának egyik tagját fontos megbizással Angliába küldték, hogy Grey kül- ügyi államtitkárt személyesen informálja a Tö- rökországban beállott fordulat okairól. Sok tiszt elhagyta Macedóniát és menekült bolgár területre.

Párisból táviratozzák: Törökországra a leg- nagyobb veszélyt a tiszték viszálykodásában látják Szalonikiben. Az idevaló iskolázott tisz- tek gyűlölik azokat, akik nem végeztek isko- lákat s most Konstantinápolyban a politikát irányítják. Az ifju törökök leginkább Zihni pa- sán, az államtanács elnökére neheztelnek, akit szolgának neveznek.

A vend helyreállítása

Londonból táviratozzák: Tevfik basa ka- bineije most azon fáradozik, hogy az ország tekintélyét a külföld előtt visszaállítsa. A Taims mai száma részletesen közli az új kormány programját, amely megögyezik Hilmi basa pro- gramjával. Tevfik kinevezését Hilmi basa aján- lotta a szultánnak.

Berlinből táviratozzák: A Lokalanzeiger- nek jelenti Konstantinápolyból: A város teg- nap este nyugodt volt. A lövöldözések meg- szűntek. A kormány fegyverviselési tilalmat adott ki. A zendülő katonák két nap alatt más- fél millió töltényt lőttek el.

Londonból táviratozzák: Konstantinápoly- ban nyugalom van. A kereskedők rendes dol- gaik után járnak.

Idegen segítség.

Konstantinápolyból táviratozzák: A hely- zet igen válságos, a közvélemény nagyon izga- tott. Félnék az idegen országok beavatkozásá- tól. Hír szerint a francia kormány parancsára két páncélos utnak indult s egyesülve Anglia két hajójával, vonul a Boszporusra. Az összes tényezők a nyugalmat akarják helyreállítani, nehogy az idegen országok közbenjárását pro- vokálják. Hír szerint az ifju török bizottság a szalonikii hadtestet mozgósítja és ez talán már utban is van Konstantinápoly felé. A sajtó tel- jesen a terror hatása alatt van és nem mer írni.

Véres napok előtt

Konstantinápolyból táviratozzák: A helyzet a vidéken igen aggasztó. Hír szerint a szalonikii csapatok már Kon- stantinápoly felé vonulnak.

Konstantinápolyból táviratozzák: A szer- dán megölt ifju törökök között számos magas udvari méltóság is volt. A megölt tiszték ne- veit titkolják. A szultán 3 nap óta nem tud aludni és a külvilágtól teljesen elzárkozik. A városi parancsnok jelentése szerint a Kon- stantinápolyi hadtest 2500 tisztje közül 250 kül- földre szökött, 200 pedig eltűnt.

SPORT.

+ Az Aradi Athletikai Klub rendkívüli köz- gyűléséről a következő hivatalos tudósítást kap- tuk: Ma délután 6 órakor tartotta a „Mille- nium” külön termében az Aradi Athletikai Klub rendkívüli közgyűlést, melynek egyedüli tárgya volt az Aradi Torna Egyesület részéről tervezett s az április 6-iki közgyűlésen kimon- dott egyesülés visszavonása. Szathmáry János elnök megnyitva a gyűlést, bejelenti, hogy az Aradi Torna Egyesület április 6-iki közgyűlé-

sén a kérdés viszont tárgyalható nem volt, a kérdés ilyképeni folytatása megszünt, a két egyesület fuziója teljesen kizárt, arra még a lehetőség sincs ma meg. Kötelességének tartotta ezt az elnökség a rendkívüli közgyűlésnek bejelenteni s arra kéri a tagokat, hogy az AAK. iránti eddigi odaadó ragaszkodásukat továbbra is fentartani s ápolni tartsák legelső igyekezetüknek.

A közgyűlés elfjénzéssel fogadta a bejelentést s az elnök lelkes buzdítását, mire a közgyűlést, egyéb tárgy nem lévén, az elnök be is rekesztette.

A maroshévízi dráma.

Mentő tanuk.

Távirati tudósítás.

Arad, április 13

A marosvásárhelyi esküdtbírótság — mint onnét táviratozzák nekünk. — ma folytatta Pártos Gyula vasuti mérnök bűnügyének tárgyalását.

Az első tanu Pal József volt, aki a vádlott javára tesz vallomást. Elmondja, hogy látta mikor *Giacomuzzi* ostorával végig suhintott Pártos arcán. A mérnök előrántotta ekkor revolverét, de hogy a fegyver miképen sült el, azt nem tudja.

Elnök (a vádlotthoz): Van-e valami kérdése a tanutól?

Vádlott nagynehezen felemelkedik helyéről és kijelenti, hogy nincs észrevétele a vallomásra. Ezután ajultán visszacsik helyére.

A következő tanu *Giacomuzzi* Adám, az agyonlőtt földbirtokos nagybátyja, aki a vádlottra nézve terhelő vallomást tesz. Azt mondta, hogy a mérnök ok nélkül rántott fegyvert a földbirtokosra. Tanut szembesítik *Dusa* László tanuval, aki tegnap azt vallotta, hogy az inzultust *Giacomuzzi* kezdette és Pártos csak akkor rántotta elő fegyverét, amikor a földbirtokos ostorával arcába suhintott. *Dusa* a szembesítés után is megmaradt vallomása mellett. *Balogh* Imre a következő tanu. Elmondja, hogy az agyonlőtt földbirtokos uton-utfélen ezeket mondotta Pártosra:

— Ezt az embert ki kell verni. Miért tola-kodott közénk?

Sütő István tanu azt vallja, hogy az egész dolognak Pártos az oka. A mérnök volt az, aki a végzetes találkozásnál így kiáltott *Giacomuzzi*ra:

— Allj meg gazember, most végzek veled! *Giacomuzzi* ezután megállította kocsiját és ekkor történt az összetűzés.

A vallomásra a közönség soraiban nagy izgatottság keletkezett.

— Nem igaz, hazudik! — kiáltottak többen. Az elnök a nagy izgalomban csak nehezen tudta a rendet helyreállítani.

Harmath Lajost hallgatta ki ezután a bíróság. A kihallgatás kezdetén humoros jelenet történt. Az öreg földmives térdreborult a bíróság előtt és úgy könyörgött, hogy engedjék el neki a tanuvallomást, ő nem tud semmit. A bíróság végre megállapította, hogy az öreg földmives fiát kellett volna megidézni.

Kálmán János tanu azt vallja, hogy a fegyver dulakodás közben sült el.

Elnök ezután a tárgyalást felfüggesztette.

A délután folytatott tárgyaláson kihallgatott tanuk nagyrésze is kedvezően vallott Pártos mellett.

BESZE JÁNOS-OBELISZK.

A szabadkőműves páholy kegyelete.

— Az Aradi Közlöny tudósítójától. —

Arad, április 16.

Szeptember hónap tizenkettedik napján fényes, országos ünnepség keretében, az ország nagyjainak jelenlétében leplezi le Arad város közönsége a hazaszeretet kiapadhatatlan forrásának, *Kossuth* Lajosnak szobrát. A művészi kezek alkotta remekmű már nagyjában készen várja a nevezetes napot és az ünnepséget rendező bizottságot a jövő hét valamelyik napjára hívja össze *Varjassy* Lajos polgármester, hogy megalkossa azokat a kereteket, melyek között az országos esemény le fog játszódni. Talán ezzel a szobor-leleplezéssel egyidejűleg, lehetséges azonban, hogy néhány héttel később, még egy emlék fogja díszíteni Arad valamelyik, a jelen pillanatban még meg nem állapított terét. Szintén a lángoló haza- és fajszeretet egyik bajnokát, az emberszeretetnek, a felvilágosodottságnak egyik patriarkáját örökíti meg az a már formáiban is művészi eredetiséget tanusító obeliszk, melyet az aradi *Összetartás-szabadkőműves páholy* emel *Besze* Jánosnak.

A szobor és obeliszk keletkezésének története, a mint azt Aradon igen kevesen tudják, egy azon hazafias lelkesedésnek szülötte és *Besze* János emlékének megörökítése indította meg tulajdonképen azt a hatalmas mozgalmat, melynek eredménye az ország legszebb *Kossuth* szobra.

A *Kossuth* szobor alap megteremtését a *Kossuth* Lajos asztaltársaság kezdeményezte. Hogy miként született meg ennek első gondolata, az szorosán összefügg *Besze* János emlékének megörökítésével.

Besze emlékezete.

Az asztaltársaság a 48-as eszmék kultuszának ápolását tűzte ki céljául és ennek egyik eszközéül a nagy idők szereplői emlékének kegyelete ápolását tartotta megfelelőnek. Azért minden esztendő november elsején már évek óta felkeresik a tagok azokat a sírokat, melyekben a szabadságharc elesettei alusszák örök álmukat. *Besze* János sírját és megakarták látogatni, hogy hazafias esetekedeteiért koszorúval adózzanak a késő unokák *Kossuth* Lajos legkiválóbb népszónokának. A temető parcellái között keresték az 1892. október 16-ikán eltemetett nagy férfiú sírját, de az nem volt megjelölhető. Nem jelölte semmi azt a helyet, a hol a pénzügyi legfőbb törvényszék egykori elnöke pihent. A városi levéltárban eszközölt hosszú kutatás után volt csak megállapítható a hely és az asztaltársaság elhatározta, hogy a mulasztást pótlandó, síremléket állít a sírhalomhoz. A tagok között meg is indult a gyűjtés s közadakozásból körülbelül 60—70 forint gyűlt össze.

Sirkó helyett Kossuth-szobor.

Mielőtt a társaság azonban az emlékkövet megrendelte volna, annak felállításához kikérte *Besze* János leányának, az Aradon lakó özvegy *kecskeméti* *Kormos* Ödönnek az engedelmét. A társaság küldöttei megjelentek nála és az uriaszony hálás szívvvel mondott köszönetet e kegyeletes figyelemért, de az engedelmet nem adhatta meg. Az aradi *Összetartás* szabadkőműves páholy ugyanis, *Besze* János

elhunyta után azonnal elhatározta, hogy egykori főmesterének, a szabadságharc kiváló szereplőjének, a szabadkőműves eszmék történelmi bajnokának és a szabadkőműves irodalom ápolójának sírján emléket emel és erre az elhunyt leányától nyert engedelmet. Meg is alakult az emlékbizottság, mely megindította a gyűjtést s mikor a *Kossuth* asztaltársaság megindította a maga akcióját, akkor már a páholy több száz korona felett rendelkezett, mely az emlékmű költségeit volt fedezőndő.

Az asztaltársaság tehát elállott *Besze* sírjának megjelölésétől. Mikor az elnök ezt egyik gyűlésen bejelentette s arra kérte a tagokat, hogy az összegyűjtött pénz felett rendelkezni, felvetődött az az eszme, hogy a kegyeletes célra szánt összeg alkossa magját egy *Kossuth-szobor* alapnak. Leleplezéssel tetté magáévá az eszmét a társaság, mely ettől a pillanattól kezdve lankadatlan buzgalommal folytatta a gyűjtést és tartotta ébren az érdeklődést a *Kossuth-szobor* iránt, amelynek leleplezését most a törvényhatóság kezeibe tette le.

A temetőben és az utcán.

Az *Összetartás* páholy azonban nem feledkezett meg a vállalt kötelezettség teljesítéséről. A nemzetőrök egykori országos főparancsnokának jóságos arcúja figyelmeztetni fogja a város lakóit és az idevetődött idegent, hogy a haza védelmében örök dicsőséget szerzett honfiak emlékét nemcsak a holtak birodalmában, hanem kiűn az utca zajában, a nagy nyilvánosság előtt is követendő példával kell tisztelni. A páholy nemcsak a sírját fogja egy egyszerűbb piramissal megjelölni, hanem — mint említettük — művészi alkotású obeliszket emel egyik téren.

Mint értesülünk, már az emlékmű terve is elkészült s rövid időn belül hozzálátnak a kivitelhez. *Ciklopsz-szerű* építmény lesz ez, faragatlan terméskő tömbökből, melynek tetejét egy különálló tömb koronázza. Ennek egyik oldala esiszolva lesz s azon helyezik el *Besze* János bronzból készült dombormű képmását. A relief alatt csupán egy sor írás jelzi, hogy kit ábrázol a bronz plakett. Ide kerül *Besze* János neve.

Ki volt Besze János?

Magyar *Besze* János 1811-ben született előkelő, jómódu családból. Elemi iskoláit elvégezve, Kassára, majd Sárospatakra ment, hol középiskolai tanulmányait szerezte meg. Ugyan-ésak Patakon jogot tanult, majd Pesten folytatta jogi tanulmányait. A lángeszű fiatal ember rövid időn bölcsészettudor és ügyvéd lett. Közben a híres *Balogh*-családnál nevelősködött. Már ekkor feltűnt a politikai körökben s nevétsűrűn emlegették. Birta az összes művelt európai nyelveket, ugy a hazai nemzetiségeket s rövid idő elteltével mint Magyarország kiküldöttje járta be Olaszországot s a franciák földjét. Tehetségében megizmosodva tért vissza s egész szenvedélylyel küzdött a politikai rögs pályán. A harmincas évek végén országgyűlési képviselő lett s a híres *Lovassy*val vezérszerepet vitt a magyar parlamentben. Letelepedett Esztergomban, hol ügyvédi irodát nyitott, mignem Fehérmegye főispánjává küzdötte fel magát. 48-ban ismét követ volt s azután több ízben és többször. Az országgyűlésen hamarsan feltűnt, népszerűsége egyre növekedett s csakhamar emlegett népszónok lett. Az országgyűlésben a függetlenségi mozgalmak idején egész Debrecenig részt vett hetedunagával. Végigküzdötte a szabadságharcot s mint a nemzetőrök országos főparancsnoka sebesült meg egy erősebb összeesapásnál. Ekkor két hónap

betegesen feküdt, de a rugganyos fiatal test legyőzte a fájdalmakat.

Világos után sok másokkal együtt őt is halálra ítélték s „in effigie“ felakasztották, de kézre nem bírták keríteni. Paraszt ruhába öltözve bujdokolt városról-városra, faluról-falura az ország minden táján, mígnem az ötvenes években megjött az amnestia. Jelentkezvén, hadbírótság elé állították, mely Besze Jánost 20 évi várfogságra ítélte. Ebből azonban csak 7 évet töltött ki Theresienstadtban, a fogság többi idejét kegyelem útján elengedték neki. Budapest, Debrecen, Esztergom és több város díszpolgárai sorába iktatta Beszét. 1861-től 71-ig Esztergom városát képviselte az országgyűlésen, majd kinevezték a kir. pénzügyi legfőbb törvényszék elnökévé. Ez intézmény megszüntetése után nyugalomba vonult, azonban nyugdíjáról lemondott s 1886-ban elszegényedve Aradra jött, hol leánya, kecskeméti Kormoss Odón volt pénzügyi tisztviselő özvegyénél töltötte öreg napjait halála órájáig.

Aradon egy ideig jelentős szerepet vitt. A Deák-pártból szenvedélyes balpártivá alakult veterán politikus, amíg csak egészsége megengedte, minden mozgalomban részt vett, beszédével gyújtott s nem egyszer adott irányt bő tapasztalataival a határozatoknak. Később ettől a zajos élettől visszavonult. Csaknem naponta lehetett látni aztán esendes nyári délutánokon a városháza előtti sétányban, amint apró gyermekek egész serege vette körül a jó „Besze bácsit“, kivel napestig együtt énekeltek, szavaltak hazafias költeményeket. Nagy örömet talált az aggastyán ebben az idyllikus passzióban. Frogatott a helyi lapokba többször, emlékeiből, cikkeket, tárcákat, majd politikai és szépirodalmi könyveket és röpiratokat adott ki.

A királynő férje.

Hogyan várják a holland trónörökös.

— Eredeti hágai táviratok. —

— április 14. délután 9 óra.

1. Két nap és két éjszakán keresztül a hágai polgárok és polgárnők, felnőttek és kicsinyek, öregek és fiatalok, népség és katonaság a főutcákon sétál. Senki két huszonnégy órája nem feküdt le. Várják a trónörökösöt, aki minden pillanatban megérkezhetik. Oriási összegokban megy a fogadás: fiú-e vagy lány? A királynő férje az egyetlen személy Hágában, akit kutyába se vesznek. Ha megjelenik a palota folyosóján és élénk érdeklődést akar mutatni felsőes neje állapota iránt: a lakájok udvariasan, de erőlyesen visszaküldik szobájába és ráparancsolnak, hogy feküdjék le. Réa semmi szükség többé.

— délután 11 óra.

2. A királynő palotája előtt az ágyuk már meg vannak töltve: ötvenegy és százkét golyóval. Ha a hercegnő fog megérkezni, akkor az ötvenegyet lövik ki és akkor a hágaik hiába várják az ötvenkettedik lövést, de ha herceg érkezik, akkor az ötvenegyedik után villámgyorsasággal kilövik az ötvenkettediket és a hollandusok öröme oriási lesz. — A királynő férjét még mindig nem értesítették arról, hogy a királynő gyermeke mikor fog a világ színpadán megjelenni.

— délután 3 óra.

3. Hágában az izgalom a tetőpontra hágott. Az ágyuk torkai már megnyitottak és a nép remegve szogzi tekintetét az ágyutorkokra. — Hajnali 4 óra 5 percre várják a golyót. Sokak vannak, akik a távoli levegőgék kékjében egy por szemnyi pontot láttak, amely hasonlított a hument madárhoz. Később a pont eltűnt, de újra megjelent és mintha szájában egy királyi pólyát tartott volna. A pont később kacának bizonyult.

— délután 6 óra.

4. A gyermek megérkezése csak másodpillanatok kérdése. — Konver udvari orvos sajátkezőleg kötötte madame Hirschné fejére a fehér bóbítát és a királynő személye körüli miniszter az ezüst tálcát a hóna alá fogta. Erre a tálcára foktetik a trónörökösöt. — A királynő férje a legnagyobb valószínűség szerint hosszabb utazást fog tenni, nehogy valaki is szólhasson róla.

— este 11 óra.

5. Vilma királynőt vad fájdalmak raja lepte meg. A hágai nép örülten izgatott. A nagy pillanatot lapzárták után bizonyosan bekövetkezik. Éjjel van. A palota ablakai meg vannak világítva. A királynő férjéről senki se beszél.

— lapzárták után.

6. A másodpillanatok még mindig tartanak. A gyermek bizonyosan az anyjára fog ütni. Az apjáról szó se lehet. A királynő férje a „Hágai Tárogatóba“ hosszabb kommunikét küldött, amely hemzseg az öndiesérettől és amelyet éppen ezért visszaküldött a szerkesztőség azzal a rövid megjegyzéssel: ismeretlen szerzőtől cikket nem közlünk.

IRODALOM ÉS MŰVESZET.

A színház műsora:

Szombat: Hivatalnok urak, színmű. (Chéret.)
Vasárnap: Félhelyárrakkal. Délután: Falusi verebek életképe. Este: Rendes helyárrakkal: Tánccos huszárok, operetta.

Hivatalnok urak.

(Színmű 3 felvonásban. Írta: Földes Imre. Bemutató előadás.)

Arad, április 16.

A magyar színműirodalom egyik leghivatottabbja, Földes Imre A császár katonái sikerét tulszámnyaló sikert aratott legújabb színművével, a Hivatalnok urakkal az aradi színpadon is. Földes Imre a magyar Bernstein, aki imponáló színpadismerettel olyan efektust ad darabjainak, mint kivüle egyetlen színpadi szerző sem. Ma bemutatott darabjának tárgya, beállítása előző sikerek nélkül is a legelső köze emelnek Földest, így azonban csak öregbíti dicsőségét.

A Hivatalnok urak az utolsó év színpadi termelésének legértékesebb eredménye. Egy nagy társadalmi osztály küzdelmét, gondját, kűzködését mutatja be erős megfigyeléssel, helyenként talán erősen színezve, de mindig tiszteletreméltó célzattal. A Hivatalnok urakban a legszánandóbb proletáriátust mutatja be Földes, azt a társadalmi osztályt, amely rákényszerített táfrálkodással, ingatag egzisztenciális alapon olyan életmódot kénytelen folytatni, mely előbb-utóbb romlásba viszi őket. Szembe állítja a szervezetségében imponálóan erős munkás osztályt a hivatalnok társadalommal, melynek egzisztenciája főnöki szeszélytől függ és szükös jövedelme adósságesimálásba, sokszor még bűnbe is kergeti. A munkás, ha jogtalan sérelem éri, hatalmas védelőreget talál maga mellett, melynek meg vannak az eszközei, hogy elégtételt szerezzen a jogtalanul ültözöttnek. A hivatalnok, ha főnöke szeszélye folytán állását veszti, koldusbotot vehet kezébe, mert balsorsában nem segítheti egy szolidáris tábor, miután minden megüresedett állásra százával lesnek az állásnőlkűliek, akiket bizony nem etikai szemponton, hanem az önfentartási ösztön sarkal.

A kiszűrtésű magánhivatalnokok rettetetes küzdelmét választotta darabja tárgyául Földes Imre. Lakjai között a hivatalnokok minden speciésével találkozunk. A hozománynyal nőült irodafőnök épp úgy lavíroz porlongálás és végrehajtó között, mint a kisebb hivatalnok, aki, hogy fizetéséből kijőjön, éveken át tőpörtön él, de mikor pár heti betegség ágyba dönti, épp úgy szaladgál kölcsönök után, mint minden hivatalnok, aki állásához mérten kénytelen élni. A társadalomnak ez a követelménye hajtja bűnbe Barna Gábort, aki mikor a felesége hozománya element, váltót hamisít, ez a kiálló kényszer viszi

rá az öreg Róthot, hogy az olajgyárossal összejátszva gazdáját megrövidítse. A lavina megindul és örült gyorsasággal temeti maga alá a veszni indult kis egzisztenciákat. A bűn útján aztán nincs megállás, a hamisítást sikkasztás követi. A férj romlásán kétségbeesett feleség körül ott settenkedik a bűnre esábitó kerítő és még szerencse, ha ezek közül egynél jelentkezik a mentő kéz, mely a teljes összemlást megakadályozza. Földes Imre, mikor a hivatalnok társadalom fekélyeit elibénk tárja, egyben megjelöli a gyógyítás forrásait is. Ne uraknak, hanem munkásoknak neveljük a hivatalnokokat, akiketől ne kívánjuk meg az erejükön felül való életmódot, hanem a viszonyokhoz mért egzisztencia megalapozását tegyük számukra lehetővé.

Nagyon szép darab Földes színműve, mely nagy hatást tett az aradi közönségre. Az előadás bár a legnagyobb ambicióról tanuszkodott, tulságosan komor tónusban folyt le. A szereplők tudásuk legjavával vitték diadalra a darabot, azonban sikerük hatványozódnék, ha valamit enyhítenének az egész előadást végig kísérő komor hangulaton. A főszerepben Keszler tulságosan tragikus volt, K. Kápolnay Juliska elsőrangú produkált René szerepében. Az első felvonásban nyílt színen hatalmas tapsot kapott. Tökéletes volt Ditrói Felekije, az ovikökből neki is bőven kijutott. Várnay csak a harmadik felvonás végén volt az, akinek ismerjük. Megrázó volt kitöréseiben, ellenben nem beszédével nem érte el a kívánt hatást és sokszor olyan halkán beszélt, hogy alig lehetett hallani. Az említett nagy jelenetet nagy siker kísérte. Benkőné kitűnő volt az anyós szerepében. Dely pompás bankfúja nagy derűséget keltett. Jók voltak Mártonfi, Kulcsár és Leóvey is.

A Hivatalnok urak nagy sikerét igazolja a felvonások alatt és végén elhangzott sok taps és kibívás, ami mindig meg fog ismétlődni. Valahányszor színpa kerül Földes Imre kitűnő darabja.

H. G.

* A Hivatalnok urak — másodszer. Földes Imre nagysikerű színműve, a Hivatalnok urak, amelyet ma este mutattak be nagy sikerrel, holnap, szombaton másodszer kerül színpa premier jó szereposztásában.

* Vasárnapi előadások. Vasárnap két előadás lesz. Délután mérsékelt helyárrak mellett Gárdonyi Géza pompás életképe, a Falusi verebek kerül színpa ezuttal először délutáni előadásban. Este Komlóssy Emma vendégfelléptével A bérletszünetben az ideai szezőn szenzációs sikerű operettujdonsága, a Tánccos huszárok van műsoron. A közönség körében még mindig nagy az érdeklődés a bájos muzsikájú operett iránt, amelynek eddigi négy előadásán a színház mindig színültig megtelt s így sokan még nem nézhették meg.

* Az Uránia érdekességei. Szombaton mutatja be az Uránia-színház utoljára azt a fényes műsort, melyen Pierre Webernek nagy szerű drámája, a Félelem szerepel. Ez a Rép a színjátszás nagyszerű megörökítése. A lelkiismeretfurdalás áldozatául esett gyilkos vergődését, vizióit megdöbbentő élethűséggel játsza végig az Odeon egyik elsőrangú művésze. Lélekzetvisszafojtva nézi a publikum ezt a mesteri játékot, mely megrázó cselekmény keretében játszódik le. Nagy vonzerőt gyakorol a Sportoló nő című kitűnő kép is, mely egy nagyvilági dáma sportszennvedélyét mutatja be, amint a nap minden órájában más-más sportnak áldoz. A kínai porcellángyártás és a svéd halászat szintén olyan képek, melyek a közönség nagy tetszését nyerték meg, amit bizonyít az is, hogy az Uránia-színházban a legelőkelőbb közönség is ott található minden előadásán.

Prohászka püspök konferenciái.

A második nap.

— Az Aradi Közlöny tudósítójától. —

Arad, április 16.

Tegnap megkezdett konferenciáit ma folytatta Prohászka püspök. A székesfehérvári főpap költői lendületű, mélységesen harmónikus, hittel teli előadásait ma is igen nagy és díszes közönség hallgatta meg az Ipartestület nagytermében. Délelőtt és délután a nőknek, este pedig a férfi közönségnek beszélt.

Első két előadásában a lélek tökéletesítéséről beszélt Prohászka dr. Lelki életünknek — egymond — harmóniában kell lenni egész életünkkel, mert egész életünket az isteni eszme kell, hogy áthassa. Az úras mondja: Változtassátok át szíveteket! A szívnek ez az átváltoztatása nagy munkával, önfegyelméssel jár. A régi bűnös szív sötét, jóra nem hajló, blazirt, az új szívnek pedig világos, hódoló szívnek kell lenni, amely bizalommal fordul az Isten felé és bizalmat merít az Isten szolgálatából. Ez a szív törekszik a jóra, szépre és tökéletesre, felemel az állatiasságból, az érzékiasságból, a dekadenciából. Személyes viszonyban van ez az Istennel, mint a szülő a gyermekével. Ennek a személyes viszonynak mondhatni csak külső szimbóluma a templomba járás. A mi vallásos életünk nem imádságban áll, hanem az Istennel való állandó közelségben. Nem elég a vallás külsősége: nekünk benső vallásosság kell. Nem elég a templom, nem elég az orgona, a mise, hanem Istenhez közeledő, Istenben megfürdő lelkék kellene.

A szíveknek azonban nemcsak Istennel kell ilyen viszonyban lenni, hanem egymással. A vallás nemcsak az Isten iránti viszony, hanem az egymásközi viszony is. Az igazi krisztianizmus teremti meg a testvériséget. A testvériség egymás iránti érzése az igazi szociális érzés. A modern világban a vallás nem állja meg a helyét, ha nem igazán testvéries, ha nem szolgál egymás megértésére, az egymáshoz való közeledésre. Ez a testvériség nyilatkozzék meg az egymás iránti hűségben is. Hűen ragaszkodjunk az erényhez, hűen teljesítsük kötelességeinket és ez a hűség párosuljon mindig és mindenütt a szeretettel.

Este a férfiakhoz szólott Prohászka püspök. A teológiai világnézet tegnap megkezdett fejtegetését folytatta a vallás definíciójával. Amint Zola a művészetet a temperamentum szemüvegén át nézett természetnek mondja, úgy ő a vallást a halhatatlanság szemüvegén át nézett természetnek tartja. A vallás a természetben az isteninek megnyilatkozását látja, a végtelen életnek, a végtelen öntudatnak kifejezőjét. Prohászka püspök ezután a halhatatlanság hitét fejtegette és bizonyította. Kiindult a kétféle világból, a szellemi és anyagi világból. Itt a földön az anyagi világ felszítja a szellemi. A fűszisz, a fizikai rend megsemmisíti a szellemi rendet, akármilyen tartalmas és értékes is legyen az. De az emberiség mégis küzd a szellemi értékért. Ha tehát ez nem érvényesül a fizikai világon, kell lenni egy olyan világnak, amely ezt a kezdetleges világot kiegészíti, megfejeji. A morális rendnek, a szellemi értékeknek ez a kiegészítése a tulvilág. A szellemi világ hullámverése a siron túl is terjed. Ez hipotézis ugyan, de valaminek a fizikában a hipotézisek, ha minden vonalon érvényesülnek, tézisekké lesznek, úgy ez a hipotézis is, amennyiben szellemi világunknak más jobb magyarázatát adni nem tudjuk, tézissé lesz. Azt vethetik ez ellen: a szellemi világ érvé-

nyesül a kultúra haladásában. De a kultúra sem más, mint az egyén kialakulása és annak is az egyén a célja. Az egyéni élet kiegészítése pedig a tulvilági élet.

Konferenciáit holnap fejezi be Prohászka püspök. Vasárnap pedig a katolikus társadalom két új intézményének, az autonómiai körnek és a katolikus házasszonyok egyesületének alakuló közgyűlésén vesz részt.

ELEVÜLT

a Szelle — Taub bűnpör.

Az aradi törvényszék határozata.

— Az Aradi Közlöny tudósítójától. —

Arad, április 16

Hét-nyolc évvel ezelőtt nagy föltűnést keltett az a bűnpör, amelyben most hozott érdekes határozatot az aradi törvényszék Bittó József elnöke alatt.

A bűnpörben Taub Sándor, Schwemmer, Neuman kereskedők és Szelle József ügyvéd voltak a vádlottak. A kereskedőket csalárd bukás és csalás miatt fogta pörbe az aradi törvényszék. Az volt a vád ellenük, hogy több külföldi gyárost nagyobb összeg erejéig megcsaltak és ebben segédkezett nekik Szelle József is. Az akkor nagy kereskedő cég bukásáról sokat beszéltek a városban. A kereskedők mindenáron ki akartak bujni a bűnpörből és ez néhányuknak sikerült is. Neuman Amerikába szökött. Szelle, mint tudjuk, eltűnt, Schwemmer megőrült. Így csak Taub Sándort vonhatta felelősségre a törvényszék, amely a kereskedőt pénzbírsággal sújtotta.

A törvényszék 1902-ben megújította a szökésben lévő vádlottak ellen a pört s így azokat egész mostanig körözték ebből az ügyből kifolyólag. Most azonban megszünt a vizsgálat Szelle és Neuman ellen, mert a bűnük elévült. Ezt az aradi törvényszék mondta ki a minap tartott zárt ülésében, amelyről a megkárosított külföldi gyárosok jogi képviselőjét, Somló Ármint és a feleket a következő végzéssel értesítette:

A kir. törvényszék mint büntető bíróság a további eljárást a Btk. 106. §-a 4-ik pontja és a 108. §-a alapján megszünteti és az ad 3308—901. bf. illetve 1899. V. 624. szám alatt kibocsájtott nyomozó levél visszavonatik, mert:

Szelle József vádlott ellen a Btkv. 416. §-a 1. pontjába ütköző Taub Tagányi Sándor által elkövetett csalárd bukás büntetőjében való részesség miatt lett bűnvádi eljárás folyamatba téve, minthogy pedig ezen ügyre az 1902. évi július hó 5-ik napján 6820—402. szám alatt hozott végzés óta az iratok tanúsága szerint semmi olyan bírósági intézkedés nem történt, mely az elévülést Szelle Józseffel szemben félbe szakította volna, a további eljárást ellene a Btkv. 106. §-a 4-ik és a 108. §-a szerint beállott elévülés kizárja. Ennélfogva a nyomozó levél visszavonandó volt. Kelt Aradon, a kir. törvényszék, mint büntető bíróságnak 1909. évi április hó 8-ik napján tartott üléséből. Bittó elnök.

Most már hát nyugodtan hazajöhet Szelle József, ha ugyan egyéb bűnei miatt felelősségre nem vonja az ügyészség.

KRAMMER TERÉZ BÉCSI KALANDJA.

Megbüntették, mert magyarul énekelt.

Fővárosi tudósítónktól.

Arad, április 16.

Krammer Teréz tudvalevően a budapesti Operaháznak nagy pénzekkel megfizetett énekesnője. Ez azonban persze nem zárja ki, hogy a drága művész egy teljes esztendőn keresztül ne vendégszerepeljen a bécsi Johann Strauss-színházban.

Ez a bonyolult ügy olyanformán keletkezett, hogy a múlt színházi szezon végén az Operaház nem akarta megújítani a művésznő szerződését, aki közben elszerződött a bécsi Johann Strauss-színházhoz. Rövid idővel a szerződés megkötése után újra megindultak a tárgyalások Krammer Teréz és az Operaház között és ezek a tárgyalások tíz éves évi nyelvényező koronás szerződéssel végződtek. A két szerződésből természetesen nagy bonyodalom keletkezett: mind a két színház ragaszkodott a művésznőhöz. A Johann Strauss-színházzal kötött szerződést csak az igen magas, negyvennyolcezer koronás vinkulum lefizetése ellenében lehetett volna fölbontani. Krammer Teréz azonban erre egyáltalában nem mutatott hajlandóságot, hanem az a kitűnő ötlete támadt, hogy majd sokkal egyszerűbben fogja megoldani a kérdést. Gondolta magában, hogy ő majd egyszerre mind a két színháznak lesz a tagja. A Johann Strauss-színházzal kötött szerződésének időtartamára, egy évre, szabadságot kért a budapesti Operaháztól. A szabadságot meg is kapta. És szeptember óta Bécsben játszik Krammer Teréz, a budapesti Operaház művésznője. Illetve ritkán játszik. Mert a bécsi direktor később úgy gondolta magában, hogy kár olyan nagy gázsit fizetni Krammer Teréznek, aki igen jó operazenekesnő ugyan, de mint operettzenekesnő nem olyan nagyon jó. Ezért a ravasz direktor elhatározta, hogy majd apró boszantásokkal fogja elűldözni a művésznőt. Ugy számított, hogy majd csak ünnep és vasárnap délután lépteti föl, apró, jelentéktelen szerepeket ad neki. Majd csak megújja Krammer Teréz a dolgokat. — gondolta, hátha visszaad egy szerepet, vagy lemond egy előadást, ami kitűnő szerződésbontó ok volna. Krammer azonban azzal boszantja vissza a direktorát, hogy még a legkisebb szerepet is elfogadja és szorgalmasan játszik az ünnep és vasárnap délutáni előadásokon.

Húsvéthétfőn délután a „Denevér”-ben lépett föl a „Denevér” Rozalinda szerepében. A népszerű operett második felvonásában, a béli jelenetben Rozalindának tudvalevőleg magyarul dalt kell énekelnie, amelyet esárdás fejez be. A német énekesnők természetesen az eredeti szöveggel, németül éneklék a keringő-király magyar szerzeményét. A „Denevér” eddigi előadásain Krammer Teréz is respektálta a bécsi szokást és a esárdást ő is németül énekelte. A hétfői előadás azonban meglepetéssel szolgált a bécsiöknek a művésznő. Amikor ugyanis erre az említett jelenésre került a sor és Krammer Teréznek a befejező esárdást kellett énekelnie, a művésznő hirtelen elhatározással magyarul kezdett énekelni és a közönség — bármilyen hihetetlenül hangzik is, — frenetikus tapsal fogadta a művésznő ötletét.

A színház szigorú direktora, Müller Erich ezt az alkalmat természetesen rögtön kihasználta egy kis boszantásra. Gyorsan kitalálta, hogy Krammer Teréz a színházi szabályok ellen vétkezett, amikor magyarul énekelt és ezért 200, azaz kétszáz korona büntetést szabott ki a művésznőre. Egyéb baj azonban nem történt.

HIREK.

A király hadparancsa.

Tartalékosok szabadságolása.

Távirati tudósítás.

Arad, április 16

Néhány éve elmúlt már annak, hogy a király, mint legfelsőbb hadur, külön parancsot adott ki. Chlopiban történt ez utóljára. Mint értesülünk, a király most megragadta az alkalmat, hogy a hadsereg tengerészete tartalékosainak szabadságolása alkalmából, igen melegszerű hadparancsot adjon ki, amely a legteljesebb elismeréssel emlékezik meg a tartalékosok működéséről az anektált tartományokban és határokon, ezenkívül a felség a parancsnokok és hatóságok működéséért köszönetét fejezi ki. A király hadparancsát a katonai rendeleti közlöny holnapi száma fogja közölni.

Pólából jelentik: A tengerész-tartalékosok szabadságolását tegnap távirati uton rendelték el. Most tudták csak meg, hogy mert déli Dalmácia a montenegróiak által veszélyeztetve lehet, a hadi flotta vezetősége bizonyos újabb rendszabályokat léptetett életbe. „Habsburg”, „Árpád”, „Babenberg”, továbbá a „Zenta” és „Szent György” hadihajók és számos torpedózúzó főlvétetett a hajóraj-egyezségbe és ezekből egy újabb hajórajt képeztek. E hajók tartalékos legénysége a távirati rendelet kihirdetése és a hajóknak Pólában való kikötése után szabadságoltatnak. Az első transzport már ma, a második április 17-én indulhat hazafelé.

— **Időjárás.** A meteorológiai intézet jelentése szerint a hó 17-én az időjárás: száraz, enyhe.

— **Csernoch püspök bérmakörútja.** Csernoch János dr. esanádgyházmegyei püspök idei tavaszi bérmakörútját május hó negyediken kezdi meg, amikor is az egyházmegyei tizenkilenc községben fogja végezni a bérmálást a következő sorrendben: Május hó 4-én Szeged-Belváros, 5-én Kistelek, 6-án Szeged-Felsőközpont, 7-én Szeged-Alsóváros, 8-án Szeged-Rókus, 9-én Szeged-Felsőváros, 10-én Szeged-Alsóközpont, 11-én ismét Szeged-Belvárosban, 12-én és 13-án Eleken, ahova a gyulavarsándi hívek is vezetendők, 14-én Kétegyházi, 15-én Kisjenő, ahol egyszersmind a szekudvari hívek is megbérmálatnak, 16-án Simonyfalva, 17-én Szapáryliget, 18-án Simánd községek kerülnek sorra. Május hó 30. és 31-én a püspök Temesvárott a székesegyházban fogja végezni a bérmálást. Junius hó 18-án Móri-földön, 19-én Királykegyen, 20-án pedig Nagyszám községokban lesz bérmálás. Nagyszám községben ugyanekkor a község fennállásának száz éves jubileuma alkalmából ünneplés és kiállítás is lesz. Szeptember hónapban az oravicai és krassói esperesi kerületekben lesz bérmálás.

— **Az új református püspök körútja.** Eröss Lajos, a tiszántúli egyházkerület új püspöke, e hó 25-én tartja meg debreceni lelkézi székhelyét. Április 26-án egyházkerületében generális vizitációra indul és körútjában elsőnek a délvidéket, a nemzetiségi vidékeket keresi fel. A püspök valószínűleg a főgondnokkal keltra s az aradi református egyházban május első felében tesz látogatást.

— **A karánsebesi püspök választás.** Karánsebesről jelentik: A nagyszabeni gör. kel. metropolita a karánsebesi gör. kel. szinódust f. hó 18-ára egybehívta, hogy a Popea Miklós halálával megüresedett püspöki helyet betöltse. A szinódus előreláthatólag négy-öt napig fog tartani. Valószínű, hogy a püspöki állásra Olariu theológiai igazgatót fogják megválasztani.

— **A hollandi király — genfi polgár.** A bol-dog hollandusok roppant érdeklődéssel olvassák mostanság azokat a hírlapi jelentéseket, melyek királynőjük legközelebbi lebetegedésére vonatkoznak, hiszen arról van szó, hogy a trón a nemzeti dinasztia kezében maradjon. Mindegy nekik, akár fiu, akár lány lesz a születendő trónörökös, csak már legyen. A hollandusok eme lázas trónörökös-váráásával kapcsolatban svájci lapok arról emlékeztetnek meg, hogy a kis trónörökös — genfi állampolgár lesz. És pedig az apja után. A genfi köztársaság 1815-iki irataiban nyanyis ez olvasható:

— **Ó királyi felség!** a Mecklenburg-Schwari-ni nagyherceg, genfi polgárságért folyamodik. Fölolvassák Bülow bárónak, a nagyhercegi fődvárnemesternek-október 27-én kelt levelét, amelyben a nagyherceg által a fődvárnemesterhez intézett levélről esik említés: ebben a levélben a nagyherceg legfelsőbb meglegedését fejezi ki, amiért a genfiak olyan kedves emlékezetekben tartották. A levélben szó szerint az áll: „Az óta az idő óta (ez év márciusa óta), mióta eltökéltem magamat, hogy megszerzem a svájci állampolgárságot, nem tettem semmit (Bülow-val) kísérletet ez ügyben, mert kétségem volt a köztársaság jövője függetlenségét illetően. Most azonban, hogy elmúlt a veszedelmek annak, hogy a svájci állampolgárság révén esetleg francia állampolgár legyek, nagyon szeretnék szorosabban kapcsolatot az országgal, ahol második hazámat találtam és ahol léteznem legboldogabb három esztendőjémet töltöttem.”

A genfi tanács teljesítette is a nagyherceg kívánságát és deputációval küldötte el neki a polgári oklevelet. A küldötség november 13-iki jelentésében megírja, hogy az új polgár nagy örömmel fogadta „polgártársait”. A hollandus királynő hercegi férje ükonokája Genf városa most említtett hercegi polgárának s így a hollandus nép örömehez a genfi polgároké is csatlakozik.

— **Sándor emlékkápolna Belgrádban.** Belgrádból táviratozzák: **Natalia** volt szerb királyné egy francia mérnök révén beadványt intézett Belgrád város tanácsához, melyben engedélyt kért, hogy a belgrádi temetőben fia, **Sándor** volt király emlékezetére kápolnát építhessen. Belgrád város tanácsa nem döntött a kérvény fölött, hanem azt a közoktatásügyi miniszter elé terjesztette. Sándor király és Drága királyné holttestei tudvalevőleg a belgrádi Szent-Márk nevű temető kápolnájában pihennek egy hevenyészett sírboltban. Natalia a kérvényhez csatolt terv szerint, egy monumentális emlékkápolnát óhajt meggyilkolt fia részére emelni. Az emlékkápolnára kétszáz ezer frank van előirányozva.

— **Ujtás a tiszti kardokon.** A hadvezetőség hosszas tündetés és töprengés után megállapította, hogy az eddig használt tiszti kardok stratégiai szempontból nem érnek egy hajtófát sem. Megállapították, hogy a hosszú, lóbálózó szabályak akadályozzák a tiszteket a szabad mozgásban és az ellenség előtt az ilyen kard komoly veszedelmet okozhat, mert elgáncsolja a saját gazdáját. A hadvezetőség tehát elrendelte, hogy ezután egy araszszal rövidebb kardot hordjanak a tisztek, bokáig érőt, azt is merev vaskapocsra erősítve. Az egy araszszal megkürtített kardok harcászati jelentőségét olvitázzhatatlanul megállapították a hadvezetőségben — papiroson. Most már csak az a kérdés, hogy ez az ujtás a karlafférek krónikájában is új fejezetet jelent-e? Vajon a rövidebb kardok is elérnek-e majd a civilkoponyáig, mint a régi, hosszú kardok. Mert a tiszti kardok harcászati jelentősége eddig ugy is csak a civilkoponyához való vonatkozásában merült ki. Egy eredménye már mindenesetre van az új rendeletnek: az utcaán nem csörögnek többé a kardok, nem lehet kaszálni velük, hiányzik belőlük egy arasz snejdigság.

— **A Fidibuszt elkobozták.** Budapesti tudósítónk telefonálja: **Szlavak** budapesti vizsgálóbíró, a Fidibusz legutóbbi két számát pornografikus tartalma miatt ma elkoboztatta.

— **Rabló egy lelkész: lakasan.** Debrecenből írják: **Aplonczy László** (egyházi református) lelkész lakásába tegnap észrevétlenül belopódzott egy ember. Egyenesen a pap hálószobájába ment, miután tudta, hogy ott estig senki sem fogja zavarni. A rabló a lelkész ágya alá bujt s úgy várta az estét, amikor merényletét elkövette volna. Este felé a eseléd beázott a hálószobába, hogy ott egyet mást elintézzon. Egyszerre csak köhögést hallott az ágy alul.

— **Ki az?** — kérdezte a eseléd — de választ nem kapott. Miután a köhögés ismétlődött, a lelkész kiszaladt a szobából s behívta a gazdáját. **Aplonczy** revolverrel felfegyverkezve ment a hálószobába s az ágy alá nézett s látta, hogy egy alak húzódik meg ott. Feléressel fenyegette, ha azonnal ki nem bujlik. A rabló meggondolta a dolgot s előjött. Ekkor derült ki, hogy **Csokor József** téglási vanceller a rabló. A vakmerő embert átadták a esendőrségnek, ahol azt vallotta, hogy nyomora miatt akarta kirabolni a lelkészt. A esendőrség leartóztatták **Csokort**.

— **Egy város lángokban.** **Neszvinából** táviratozzák: **Adenából** (Kisázsia) jelentik, hogy a város tegnap este óta lángokban áll. A városban nagy vérengzések folynak. A német kolónia a konstantinápolyi követséghez fordult, hogy sürgősen segítsen. A követ a nagyvezérhez ment, aki rögtön intézkedett, hogy a külföldiek élet- és vagyónbiztonsága kellőleg megvédessék.

— **Holttest a Marosban.** Tegnapi számunkban megírtuk, hogy **Baracka** községben a Maros folyóból egy ismeretlen nő holttestét fogták ki. A hulla nyakán egy kötélen volt és kül-erőszak nyomai voltak láthatók rajta. Az aradi ügyészség megindította ez ügyben a nyomozást. Ma boncolták fel a feloszlásnak indult holttestet és megállapították, hogy a hulla egy 35—40 év körüli nő holtteste, akit mielőtt a Marosba dobtak, előbb megfajtották. Nyakán, karján és más testrészein kek foltok és zuzódások voltak láthatók, amik arra engednek következtetni, hogy az áldozat dulakodott ellentelével. Az áldozatot egyébként még mindig nem sikerült agnoszkálni és a esendőrség széleskörű nyomozást indított, hogy a hulla személyazonosságának megállapítására, mint a tettes kézrekerítésére.

— **Veszedelmes kibicék.** **Fertikó József** budapesti vendéglős rendszeren az Orient-szálloda kávéházában kártyázik megszokott társaságával. Amikor **Fertikó** játszik, nagy kibic társaság veszi körül, mert ő az a játékos, aki mindig veszít. Ez a körülmény pedig fölötté érdekessé teszi a játékát. **Fertikó** ma is, mielőtt leült volna a zöld asztal mellé, ezer koronást váltott, abból ötven koronát kifizetett és estig keverte, kavarta a szerencsét, de hiába. Megint csak vesztett. Amikor a kiegyenlítés komor művelete elérkezett, **Fertikó** riadtan vette észre, hogy eltűnt a tárcája, amelyben 950 korona volt. Hiába kereste mindenfelé, nem akadt hősületes megtaláló, aki visszahozta volna. A játékos tehát a főkapitányságra sietett és bejelentette az esetet, egyenesen a kibicet gyanúsítva meg a lopással. A rendőrség megindította a nyomozást, egyúttal pedig figyelmeztette a játékost, hogy ne tőrjön meg maga mögött olyan kibicet, aki még a pénztárcájából a pénzt is ki-drukkolja.

— **Erdőégés.** **Déváról** táviratozzák: Tegnap két helyen is volt a megyében erdőégés. Az egyik helyen **Felpestes** község erdeje gyuladt ki. Kivonult a község egész tüzelőképesége nagy számú esendőrség vezetésével, de csak ma sikerült a tüzet lokalizálni. Az erdőt a szomszédos község lakói boszúból gyújtották föl. Hatvan holdnyi terület égett le. A másik erdőtüz **Gyalár** község határában pusztított, amely pász-tortüzből harapódzott el. Ezen a helyen száz hold tölgyerdő pusztult el. A veszedelem most már mindkét helyen teljesen megszűnt.

Kiöntött a Maros? A mai napon Aradra az a magánértékesítés érkezett, hogy a hunyadmegyei Zám községben a Maros folyó kilépett medréből és a Zoltovszky gróf-féle uradalom egy részét elöntötte, ezenkívül az államvasuti töltést teljesen álmosta. Az értékesítés szerint a vasuti forgalom a vonal helyreállításáig szünetelni fog. Érdeklődünk az iránt, hogy ez az értékesítés megfelel-e a valóságnak, de hivatalos helyen a Maros kiöntéséről mit sem tudnak.

Az autobusz mérlegének felülvizsgálása. Az aradi társas gép-kocsi vállalatnak felügyelő bizottsága f. évi április 21-én (szerdán) d. u. 3 órakor ülést tart, melynek tárgysorozata a következő: 1. A társas gép-kocsi vállalatnak 1908. évi mérlege és zárszámadata s az igazgató évi jelentése. 2. A befektetés jellegével bíró kiadásoknak egy felveendő kölcsönből leendő visszatérítése. 3. Egy tanulási célra és teherszállításra alkalmas automobillal beszerzése. 4. Az 1909. I. negyedre vonatkozó igazgatói jelentés. 5. A kocsi szaporításának s a forgalom javításának, illetve kiterjesztésének kérdése. 6. Új garage-nak építése s az ezzel kapcsolatos kérdések.

Szerencsetlenség a Dunán. Zimouyi tudósítónk táviratozza: Egy itteni kereskedő, Russo, három ember kíséretében csónakon Pansovára igyekezett. Utközben nagy szél kerekedett s a Duna hullámai Visniea közelében fölfordították a csónakot. A négy ember a vízbe fullt.

Hungaria pamutgyár. Mai számunkban a hirdetések között közöljük az Aradon létesítendő „Hungaria” aradi pamutárúgyár részvénytársaság aláírási felhívását. Ez szembe-tető realitásánál fogva hivatva lesz nemcsak a hazai ipartelep között majdan elsőrangú helyet elfoglalni, hanem különösen nagy fontossággal bír az városunkra nézve, mely több száz munkást foglalkoztat és a fejlődésnek minden előfeltételével rendelkező hatalmas gyártótelepet nyer a vállalatban. Hogy mennyire lényegpótló egy ily gyár létesítése, arról legjobban meggyőz bennünket a statisztika. Magyarország összehozatalából 548 millió esik a textilárúkra s ennek az összegnek majdnem fele (266 millió korona) pamutárúkra esik. A hazai termelés elenyészően csekély és az összefogyasztásnak alig 12%-át képes fedezni. Csupán pamutszövetekben az évi termelés értéke szembeállítva a behozatali többlet értékével, az összefogyasztásnak 70%-át képezi. Pamutárú termelésünk visszamaradottságát szembeállítva bizonyítja az a tény, hogy hazánkban ezidő szerint az orsók száma kereken 200.000, a szövészeké száma 5100, mihez képest Ausztriában az orsók száma négy millió, Németországban pedig kilencmillióhátszázezer. Egyedül fonalakban hazánkban a behozatal 21 millió koronát képvisel. Ily körülmények között egy a technika legújabb vívmányainak érvényesítésével berendezendő pamut-fonó- és szövőgyár létesítése igen kedvező üzleti kilátásokkal kecsegtet. A fonóda gyártani fog 50-es angol számig terjedő mindenemű szövőfonalat, a szövőde nyers pamutvásznot (Molino, Calico, Chiffon, Inlet, stb.) A fonótelep 890.000 kg. szövőfonál évi termelésre lesz képes; a tervezett havi munka mellett a produktó 50-60%-kal növelhető lesz. A szövőtelep körülbelül 3-5 millió szövetméter termelő képességgel fog bírni, ami behozatalnak alig egy százalékát képezi. A kormány a tervezett vállalatot jelentékeny anyagi támogatásban részesíti, növezetesen 15 évi állami adómentességen és vasuti tarifális kedvezményeken kívül a befektetett tőke után számítandó 27% készpénz szubvenciót engedélyezett, mely összeg 10 évi egyenlő részletekben fog kintalványoztatni. Arad szab. kir. város is 15 évi községi pótdadó, illetékmentesség, terület és építési anyagok ingyenes átengedésével szintén hozzájárult a vállalat prosperitásának előmozdításához.

Meghívó. Az új földadó kataszterrel összefüggő kérdéseknek beható megvitatása céljából felkérem a gazdasági széknek igen tisztelt tagjait, hogy a gazdasági széknek f. évi április hó 19-én tartandó ülésén minél nagyobb számban megjelenni sziveskedjenek. Lőcs, gaz. elnök.

Triesti Általános Biztosító Társulat. (Assicurazioni Generali) Budapest, V., Dorottya-utca 10. Lapunk mai számának „Közgazdaság” című rovatában közöljük a Triesti általános biztosító társulat, a legnagyobb, leggazdagabb és a legrégebb biztosító intézetünk mérlegének főbb számadatait. Teljes mérleggel a társaság mindenkinek, aki e célból hozzáfordul, a legnagyobb készséggel szolgál. Az intézet elfogad: élet-, tűz-, szállítvány- és betöréses lopás elleni biztosításokat. Közvetít továbbá: jégbiztosításokat a Magyar jég- és viszontbiztosító r. t. valamint baleset elleni biztosításokat az Első o. általános baleset ellen biztosító társaság számára. A társulat helybeli főügynöksége: Tenner József. 5832

A tiz koronás arany- és az egyforintos ezüstpénz bevonása. Budapestről jelentik: A tizkoronás aranyakat, mivel a forgalomban célszerűtlenek és az egyforintos ezüst pénzt, amely az új pénzrendszerbe már nem illik bele, lassanként kivonják a forgalomból. A tizkoronás arany helyett megfelelő mennyiségű papiospénzt boesátották ki, az ezüst forintok helyett pedig két koronás pénzdarábot hoznak forgalomba.

Üngylikos cselédleány. Igrisán Katalin cselédleány, aki Verhovay Ferenc, a Velencei kávéház tulajdonosánál szolgált, ma reggel szódaoldatot ivott. Súlyos sérülésekkel szállították a kórházba. Tettének oka szerelmi csalódás.

Tulzsfolt raktár miatt minden a raktáron levő összes ékszereimet, arany és ezüst, valamint acél különlegességi férfi és nő óráimat, láncok, gyűrűk, karperecek, valamint óriási valódi ezüst áru raktáromat u. m. tálcák, kosarak és sok száz más darabok, nemkülönbent — elsőrangú nehéz tüzi ezüstműt „Chinai ezüst” árúmat beszerzési áron árusítom. A n. é. közönség szíves látogatásáért esd Weinberger Ferenc Arad, Andrásy-tér 20. 1445

Francia likőrök legbiztosabb készítésére, — házilag — 1 üveg likőr aroma Vojtek és Weisznál. 171

KÖZGAZDASÁG ÉS KÖZLEKEDES.

A Triesti Általános Biztosító Társulat (Assicurazioni Generali) f. é. március hó 18-án tartott 77-ik közgyűlésén terjesztettek be az 1908. évi mérlegek. Az előttünk fekvő jelentésből látjuk, hogy az 1908. december 31-én érvényben volt életbiztosítási tőkeösszegek 972.108.481 korona és 17 fillért tettek ki és az év folyamán bevett díjak 42.331.825 korona és 78 fillerre rугtak. Az életbiztosítási osztály díjtartaléka 19.086.145 kor. 45 fillérral 283.242.702 korona 29 fillerre emelkedett. A tűzbiztosítási ágban, beleértve a betöréses és tükörüveg biztosítást a díjbevétel 17.570.409.609 korona biztosítási összeg után 28.866.290 korona 38 fillér volt, mihől 10.652.942 korona 55 fillér viszontbiztosításra fordítottat, ugy, hogy a tiszta díjbevétel 18.213.347 korona 83 fillerre ruggott és ez összegből 13.079.112 korona 08 fillér mint díjtartalék minden tehertől menten jövő évre vitétt át. A jövő években esedékessé váló díjkötelezvények összege 122.098.054 korona 94 fillér. A szállítványbiztosítási ágban a díjbevétel kitett 3.577.201 korona 84 fillért, mely a viszontbiztosítások levonása után 1.655.086 korona 52 fillerre ruggott. Károkkért a társaság 1908-ban 39.751.656 korona 71 fillért és alapítása óta 938.794.591 korona és 91 fillért fizetett ki. E kártérítési összegből hazánkra 184.687.233 korona 43 fillér esik. A nyereség tartalékok közül, melyek összesen 20.890.707 korona 37 fillerre ruginak, különösen kiemelendők: az alapszabályszerinti nyereségtartalék, mely 6.300.000 koronát tesz ki, az értékpapírok árfolyamigadozására alakított tartalék, mely az ideai átutalással együtt 13.017.104 korona 53 fillerre rugg, továbbá felemlítendő a 160.000 koronára ruggó kötes követelések tartaléka és az ingatlan tartalék, mely az ideai átutalással 1.413.602 korona 84 fillért tesz ki. Részvényenként 600 arany frank osztalék kerül kifizetésre. A társaság összes tartalékjai és alapjai, melyek elsőrangú értekekben vannak elhelyezve, az ideai átutalások folytán 323.629.347 korona 57 fillérről 346.515.371 korona 42 fillerre emelkedtek, melyek következőképen vannak elhelyezve: 1. Ingatlanok és jelzálog követelések 68.422.455 korona 68 fillér.

2. Életbiztosítási kötvényekre adott kölcsönök 29.099.869 korona 33 fillér. 3. Letéteményezett értékpapírokra adott kölcsönök 3.124.531 korona 51 fillér. 4. Értékpapírok 219.102.504 korona 84 fillér. 5. Követelések államoknál és tartományoknál 5.613.421 korona 24 fillér. 6. Tárca váltók 786.489 korona 29 fillér. 7. A részvényesek biztosított adóslevelei 8.820.000 korona. 8. Készpénz és az intézet követelései, a hitelezők követeléseinek levonásával 11.182.099 korona 57 fillér. Összesen 346.151.371 korona 42 fillér. Ezen értékekből 68-3 millió korona magyar értékekre esik. 5832

Aradi heti gabonavásár.

— Az Aradi Közlöny tudósítójától.

Arad, április 16

Nehezen akar szép idő lenni, pedig már itt lesz nemsokára május. Remélhetőleg ezután kedvezőbb napokban részesülnek a vetések, a melyek az eddigi rendellenes időjárást sinylik.

A gabonaüzlet irányzata — bár időközönként ellanyhul — szilárd.

A mai piacon elkelt:

300 mm. buza	13.80—14.20
200 mm. tengeri	7.00—0.00
Rozs	9.70—0.00
Zab	8.10—8.20
Arpa	7.80—8.00

A gabonaárak 50 kilogrammonként koronában értendők.

Budapesti áru- és értéktözsde.

— Távirati tudósítás. —

Budapest, április 16.

Amerika 2-el olcsóbb. Készaru 3—10 fillérral magasabb.

Az árak 50 kilónként számítva:

	Dell zárjart	2 órai zárjart
Buza április-a ...	14.64—14.65	14.50—14.51
Tengeri májusra ...	7.56—7.57	7.54—7.55
Rozs áprilisra ...	10.07—10.01	10.98—10.91
Buza májusra ...	14.39—4.40	14.29—14.30
Zab áprilisra ...	8.55—8.86	8.90—8.91
Buza 1909 októberrel ...	11.77—11.78	11.71—11.72
Rozs októberre ...	9.34—9.35	9.31—9.32

Zárul 5 órakor.

Osztrák hitelrészvény ...	630.25
Magyar hitelrészvény ...	735.—

TÖRVÉNYKEZÉS.

§ Fiatalkorú terhelték bűnügyeiben követendő eljárásról. E cím alatt egy törvényjavaslat hagyta el az igazságügyminisztériumot és a szakemberek véleményeinek bekérése végett szétküldetett. Ezen javaslat igen érdekes, mert teljesen új ösvényeken halad. Az első büntető törvényünk, mely nem torolni, de javítani és zülléstől megmenteni akar. A törvény ebből indulva ki, minden bíróság elé tartozó bűnöslekmény a törvényszék egyes bírása, a „gyermekbíró” (a törvény szerint fiatalkorú terhelték bírása) alá tartozik. A bíró mellett állanak öt működésében segítő és támogató a pártfogó tisztviselő (probation offices) és a társadalmi testületek, jótékony-társaságok. Az eljárást a tervezet úgy szabályozza, hogy a fiatalkorú terheltet ne féleltesse, ne bélyegezze meg, másrészt alkalmas legyen a büntettes töredelmes magába szállására. Egyáltalán a büntető-bíróságnak némi gyámhatósági jogköre lenne, elhagyott züllött gyermekek felett, sőt olyanok felett is kiknek zűlele és környezete nem megfelelő. Az eljárást gyorsan kell lefolytatni, sőt a bíróság a tárgyalás elmellőzésével egyszerűen csak gondoskodik a fiatalkoruról és ezen gondoskodás úgy a társadalom jótékonyaságára, mint az iskolai hatóságokra számítva történik. A büntetés csak a legsúlyosabb esetekben szabadság vesztés, enyhébb esetekben dorgálás, javító nevelés, illetve próbára bocsajítás. A törvényjavaslat amerikai államok törvényei alapján készült és alapjait az, hogy a fiatalkorú, a terheltet a zülléstől meg kell menteni. Ezen javaslatot mint a büntető-törvényhozásiunk egy új, humanus, egészséges irányzatának első hajtását örömmel üdvözöljük. (V. L.)

IDEGENEK ARADON.

— Április 16. —

Fehér Kereszt szálloda. Trichter Izsák utazó Uzeruovitz. — Láng Kálmán utazó Debrecen. — Boskovits Ernő utazó Budapest. — Driamor Henrik utazó Nyíregyháza. — Ernst Emil utazó Budapest. — Steinhardt Mór utazó Berlin. — Adám György dr. ügyvéd Temesvár. — Révész Emil utazó Budapest. — Szalay László főhadnagy Péterjes. — Singer Gyula utazó Budapest. — Ganzfried Arnold utazó Sárospatak. — Rosenberg László utazó Bécs. — Kovács László utazó Budapest. — Horman József utazó Kecskemét. — Schvarecz Mór utazó Brinn. — Székely Béla hivatalnok Világos. — Manduk István utazó Budapest. — Weisz Ottó gyáros Bécs. — Müller Herman utazó Bécs. — Kluger Jenő kereskedő Pozva. — Fleischer Dávid utazó Bécs. — Wigner Dezső utazó Bécs. — Engel József kereskedő Budapest.

Központi szálloda. Schvarecz Henrik utazó Debrecen. — Mates Kornél felügyelő Budapest. — Nagy Béla titkár Szeged. — Muntean Valér lelkész Alkenyér. — Vámos Jenő fakereskedő Nagyvárád. — Csete Mihály gazdálkodó Nagyszalonta. — Avmor János asztalossegéd Budapest. — Egrotó István kalaposmester Mezőkovácsháza. — Molnár Gyula dr. ügyvéd Temesvár. — Róth Salamon vendéglős Mezőkovácsháza. — Valis Endre tisztviselő Temesrékás. — Schveid Ferenc utazó Félégyháza. — Feisler Lajos utazó Budapest. — Blum Mór utazó Budapest. — Veress Károly bíró Szeged. — Steiner Lipót utazó Budapest. — Fenyves Adelf főfelügyelő Budapest. — Sanea János tanító Buzád. — Vida János tanító Lugos. — Beszler Róbert utazó Németország. — Erkstein Róbert utazó Bécs. — Weisz Manó utazó Bécs.

Vass szálloda. Duschwitz Jakab utazó Szeged. — Fránk Rezső utazó Budapest. — Bernádi János kereskedő Orosháza. — Rohszen Gyula vendéglős Nagylak. — Kiss Károly kereskedő Orosháza. — Károlyi Imre utazó Pécs. — Bloga György lelkész Mézes. — Opreán Ferenc lelkész Szerbcsanád. — Todorán György lelkész Vaskoh. — Maun J. Leo tanár Bécs. — Fritz T. utazó Bécs.

Pannónia szálloda. Benjamin Jakab kereskedő Szuszany. — Flathe Károly hivatalnok Petrozsény. — Kovács Arthur kereskedő Arad. — Schaimovits Miksa kereskedő Budapest. — Schmotz Mátyás gyáros Donesény. — Káldy János gazdatiszt Kávna. — Herczeg Miksa utazó Budapest. — Dulain Ferenc ügyvéd Déva.

NEMZETI SZÍNHÁZ.

Szombat, 1909. évi április hó 17-én:

C) bérlet. G) bérlet.

Hivatalnok urak.

Színház 9 felvonásban. Irta: Földes Imre.

SZEMÉLYEK:

Bróhsér	Kulcsár J.	Vedres	Szabó L.
Barna Gábor	Keszler E.	Roth	Varnai Jenő.
Rene, felesége	Kápolnay J.	Vannsné	Benkőné.
Müller	Mártonfi R.	Dezső, fia	Delli Lajos.
Feleki	Di róti Mór.	Nagy Pál	Nagyivan I.
Hercog	Leövey Leo.	Weisz Ká.	H. Harmath J.

Kezdete este 7 és fél órakor.

URÁNIA SZÍNHÁZ.

(Báró Simonyi-utca 1. szám, Szabadság-tér mellett.)

Műsor: 1909. Április hó 17-én, szombat:

1. Parsangi mulatság. Humoros. — 2. A vándor zenész Dráma. — 3. Porcellányártás Kinában. Laványosság. — 4. A sportoló nő. Természet után. — 5. K sérteties lángok. Szines laványosság. — 6. A ravasz randór. Bohózat. — 7. Halászat Svédországban. Természet után. — 8. A bizalmatlan vívómester. Humoros.

9. Fülelem.

Dráma. Irta: Pierre Weber. Játssák a párisi Odeon színház tagjai.

Előadások délután 6, este fél 8 és 9 órakor.

Az előadásra bármikor be lehet menni.

Az előadások alatt a cs. és kir. 33. gyalogezred zenekara játszik. — Cukrászda.

NYILTTER.*

Köszönetnyilvánítás.

Mindazoknak, kik felejtethetlen

Károlyunknak

végtségén megjelenni s ezáltal az elhunyt iránt érzett szeretetükkel mély fájdalomukat enyhíteni kegyesek voltak, ezúton halás köszönetünket fejezzük ki.

1890

Csutak-család.

Szivarka hüvelyek nagy választékban. 661

Világosan a vasúti szálloda

szabad kézből, tehermentesen, betegség miatt

eladó.

Értekezhetni

Marksteiner Péter

urnál 1577

Világosan.

Egy 8 lóerejű

cséplőkazán

szabad kézből

eladó.

1907. évben nyomtatott.

Megtekinthető 1578

Gertner Lajosnál

Tótkomlóson.

Május hó 1-én

nyílik meg 661

Ingusz I. és Fia

könyvkereskedő

Andrássy-tér 16. főüzlete,

Szabó Albert-ház

(jelenleg Singer Sándor helyisége.)

Addig is a változás miatt,

Weitzer János-utcai

könyv-, papir- és írószer raktárát

beszerzési árban

hatósági engedéllyel

kiárúsítja.

A Weitzer J.-utcai

üzlet

mint fiok-üzlet

lesz fentartva.

Ingusz I. és Fia

könyv- és papirkereskedése

Telefon 517.

APRO HIRDETÉSEK**Gazdasszonynak ajánlkozik**

fiatal özvegy nő, háztartásban jó megbízható, jól főz, vidékre magános urhoz vagy papi házba. Cím a kiadóban. 1589

Elegánsan berendezett

különbejáratu nagy szoba május 1-ére kiadó. Cím a kiadóhivatalban. 1588

Mészárosnak, hentesnek

vagy vendéglősnek alkalmas új **jégszekrény** eladó. Cím a kiadóhivatalban. 1585

Irodai kisasszony

csakis nagyobb irodai gyakorlat, lehetőleg gyors- és gépiró, azonnali belépésre kerestetik. Ajánlatokat „Állandó alkalmazás” címen a kiadóhivatal továbbít. 1575

Veszek könyvtárakat

egyek könyveket, Lexiconokat stb. Nagy raktár antiquar könyvekben Ingusz I. és Fia könyvkereskedése Arad, Telefon 517. 173

Jég

kapható háztartási célokra naponta házhoz szállítva. Petőfi-u. 7a. — Telephon 199. sz. 1292

Jégszekrény,

jéggel együtt, részletre kapható **Husserl Manó jégszekrénygyára** Arad Szt.-Pál-utca 11. Telefon 348. 1524

Eladó magánlak

6 szoba, fürdőszoba, nagy kert. Tőkoly Imre-utca (Halász-utca) 45. sz. 1471

Májustól kiadó

egy nagy terem bármilyen célra. Boczkó-utca 8. sz. 1507

Szatócsüzet

jó vevőkörrel eladó. Bővebbet a kiadóban. 1562

משכר

libazsir jutányosan kapható Feller, Aulich Lajos-utca 2. 1563

Fényképezési cikkek.

Bármily gyártmányú fényképező gépeket előnyös részletfizetésre. Fényképezési lencsék bármely minőségben, s az összes fényképezési kellékek és ujdonságok rendkívüli előnyárban. Bloch H. papirkereskedése és könyvnyomdája. Fényképezési cikkek gyári raktára. Telefon 126. sz. 600 oldalas árjegyzék kívánára ingyen. Vidéki rendelésekhez részletes használati utasítás és ujdonságok ismertetése lesz mellékelve. 1215

Van szerencsém

a n. é. közönség b. figyelmét felhívni címre, hol a legmagasabb árban veszek uraságoktól levetett férfi ruhát, városi és utazó bundát és mindenféle egyenruhát helyben és vidéken. Bleier I. zsidó, Szent Pál-u. 12. 5481

Keresünk

egy ügyes tapasztalt géplakatost cement megmunkáló gépek gyártásához mint előmunkást. Solymos Testvérek, Arad Kölcsey-utca 6-7. 1574

683—1909. kig. sz.

Vendéglő bérbeadási hirdetmény.

Kevermes község előjárósága ezennel közhírré teszi, hogy a község tulajdonát képező és a főforgalmi helyen ujonnan felépített községi nagyvendéglő összes helyiségei f. évi április hó 29 én délelőtt 11 órakor Kevermesen a község házában tartandó nyilvános árverésen 1909. május hó 15-től kezdődő és egymásután következő 6 évre haszonbérbe adatkak.

Arverezni szándékozók tartoznak az évi 1200 koronában megállapított kikiáltási árnak 10 %-át az árverés megkezdése előtt a községi pénztárba befizetni.

Írásbeli zárt ajánlatok is elfogadhatók, de ajánlattevő köteles ajánlatában kijelenteni, hogy a bérbeadás részletes feltételeit ismeri és azokat elfogadja.

A bérbeadandó helyiségek a következők: 1 kimérő (depot), 1 kávéház, 1 étterem, 1 nagy táncterem, 1 olvasókönyvtár-helyiség, 2 külön bejáratu vendégszoba, a vendéglős részére 2 szoba, konyha és kamarából álló lakás, pince, padlás, istálló és szin.

A bérleti összes helyiségek megfelelő berendezése és felszerelése a bérlet kötelessége és költsége, — a község semmiféle berendezési tárgyat nem ad.

Az árverés eredménye a községre nézve csak a képviselőtestület jóváhagyása után válik kötelezővé, de a képviselőtestület fentartotta magának a jogot, hogy a beadandó ajánlatok közül szabadon választhat.

Akinek ajánlata elfogadatik, köteles a bánompénzt az ajánlati összeg 25%-áig az értesítés vétele után nyomban kiegészíteni s ezen összeg, mint haszonbéri biztosíték, a község kezelése alatt marad s a bérleti idő legutolsó negyedévi részletébe fog beszámíttatni.

Az összes bérbeadandó helyiségek, valamint a bérbeadás részletes feltételei, amelyek szerint annak idején a bérleti szerződés megkötött fog, a hivatalos órák alatt az érdeklődők által megtekinthetők.

Kevermes, 1909. április hó 15.

Kiss Vilmos, s. k. **N. Kotroczó Lajos, s. k.**

községi jegyző.

községi bíró.

1587

FRÁTER LÓRÁND

műsorának dalai, zsebkiadásban.

CABARET-ALBUM.

Szirmay Albert, Hetényi Heidelberg, Huszka, Weiner, stb. legkedveltebb Cabaret-dalai.

Operette és Ballet-Album

Tartalma: Tatárjárás, Dollárkirálynő, Nagymama, Hollandi lány, Mary-Ann, Csókkirály, Van de — nines, Báلكirálynő, Csodaváza, stb.

Kuruc nóták gyűjteménye

Tartalma: Lavotta első szerelme, Czinka Panna, Te vagy a legény Tyukodi pajtás, Haj Rákóczi Bercsényi, Csinom Palkó, Patyolat a kuruc, stb.

Tánc-Album.

Tartalma: Quant l'Amour Fleuri, Pomery, Jogászkeringők, Dans de Uruguay, Holdvilág Szerenád, Spanyol tánc, Georgia Cake-Walk, stb.

Az albumok zsebkiadásban zongorára és énekhangra vannak alkalmazva. — Minden kötet ára 2 korona netto.

1336

Vidékre az összeg előzetes beküldésénél bérmentve szállítja.

Weisz Leó

könyv-, papir- és zineműkereskedése Arad, Minorita-palota.

Városi és megyei telefon 230.

„HUNGARIA“ ARADI PAMUTÁRU-GYÁR RÉSZVÉNYTÁRSASÁG.

Részvényjegyzési felhívás.

A „Hungaria“ Aradi Pamutáru-gyár részvénytársaság részvényei jegyzése végett alólírott alapítók közzé teszik a következő

alapítási tervezetet:

1. A vállalat tárgya textil és más rokontermészetű áruk gyártása és értékesítése egy, „Hungaria“ Aradi Pamutáru-gyár Részvénytársaság cég alatt Aradon alapítandó részvénytársaság által, valamint minden oly iparnak üzése, illetve az üzemnek arra való kiterjesztése mely a textil-iparral összeköttetésben áll.

2. Az alapítandó részvénytársaság czime és czége:

Magyarul: „Hungaria“ Aradi Pamutáru-gyár Részvénytársaság.

Németül: „Hungaria“ Arader Baumwollwarenfabriks Actiengesellschaft.

Franciául: „Hungaria“, Societé anonyme de manufacture de Cotonnades d'Arad.

3. A társaság és igazgatósága székhelye: Arad.

4. A társaság határozatlan időre alakul.

5. A részvénytőke 2,200.000 K. azaz kétmilliókétszáz ezer koronában állapítatik meg, amely 4400 darab egyenként 500 K., azaz ötszáz korona névértékű, bemutatóra szóló részvényre oszlik.

6. Az alakuló közgyűlésig minden jegyzett részvény után névértékének 30%-a, azaz harmincz százaléka és a III. fokú részvénybélyeg fejében részvényenként 5 korona befizetendő. Részvényilleték elengedés esetében ezen czimen befizetett összegek az alapítási költségek fedezésére fordítandók.

A 30%-on felüli befizetések határnapjait és részleteit az alakuló közgyűlésen kinevezendő igazgatóság fogja megállapítani és közzétenni.

7. Az alapítók minden ellenérték nélkül átruházzák és átengedik a részvénytársaságnak a kereskedelemügyi m. kir. Minister urnak 1908. évi 65.358. és 98.773. számú leirataival a vállalat javára biztosított állami kedvezményeket, szállítási kedvezményeket, a tényleg befektetendő tőke 27%-ának megfelelő és a 10 évi egyenlő részletben folyósítandó készpénz-subventiót; nemkülönben mindazokat a kedvezményeket, melyeket Arad szab. kir. város közönsége a vállalatnak biztosított, mindkét hatóság által kikötött feltételekkel és kötelezettségekkel együtt.

Az alapítók fenntartják maguknak azt a jogot, hogy az igazgatóságot az első három üzleti év tartamára, illetve a harmadik üzleti év zárszámadásait megállapító közgyűlésig terjedő időre kinevezzék.

8. Az aláírások zárhatárideje 1909. évi április hó 26-ik napja bezárólag.

9. Tuljegyzés esetén a részvények az aláírók között aránylagosan osztandók fel az igazgatóság által, de minden aláírónak egy részvény mindenesetre juttatandó és az alapítók részére az általuk jegyzett teljes részvény szám biztosítatik, melyeket átvenni tartoznak.

10. Az alakuló közgyűlés az aláírás zárhatárnapjától számított két hónapon belül összehívandó és erre az aláírók egy Aradon megjelenő hírlapban és külön ajánlott levél útján meg fognak hivatni.

Ha a részvények az aláírási határidő előtt teljesen jegyezve lettek és azokra 30% befizetve lett, az alakuló közgyűlés az aláírási zárhatáridő letelte előtt is egybehívható.

11. A részvényekre az aláírások és befizetések Aradon a következő intézeteknél eszközölhetők:

Aradmegyei Takarékpénztár;
Arad-csanádi gazdasági takarékpénztár r. t.;
Aradi Első Takarékpénztár;

Aradi Ipar- és Népbank;
Aradi Polgári Takarékpénztár r. t.;
„Victoria“ Takaré- és Hitelintézet r. t.;
Aradi Központi Takarékpénztár r. t.

Arad, 1909. évi április hó 4-én.

AZ ALAPÍTÓK:

DEUTSCH IG. és FIA, s. k.
Budapest, gyáros cég.

HAEFFELE JÁNOS, s. k.
Gebweiler, (Elszás) pamutáru gyáros.

NEUMAN TESTVÉREK, s. k.
Arad, gyáros cég.